

บทที่ 3

อิบาตะฮฺในระหว่างการเดินทาง

ในระหว่างเดินทางนั้นมีอิบาตะฮฺ บางประเภทที่ปฏิบัติแตกต่างกันกับขณะที่ไม่เดินทาง เช่น การอาบน้ำละหมาด การละหมาด การถือศีลอด และอิบาตะฮฺบางประเภทปฏิบัติโดยการเดินทาง เช่น การประกอบพิธีหัจญ์และการประกอบพิธีอุมเราะฮฺ เป็นต้น

3.1 การชำระร่างกายให้สะอาด

การชำระร่างกายให้สะอาดมีสองชนิดด้วยกันคือ การชำระร่างกายด้วยน้ำเรียกว่า การทำวุฎูอ์ และการชำระร่างกายด้วยดินสะอาดเรียกว่าการทำตะฮัมมัม

3.1.1 การทำวุฎูอ์

3.1.1.1 อายะฮฺอัลกุรอานที่เกี่ยวข้องกับการทำวุฎูอ์

อัลลอฮฺ ﷻ คำว่า :

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ
وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ
وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا﴾

(المائدة : 6)

ความว่า : “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย เมื่อพวกเจ้าขึ้นขึ้นจะไปละหมาด ก็จงล้างหน้าของพวกเจ้า และมือของพวกเจ้าถึงข้อศอก และจงลูบศีรษะของพวกเจ้า และล้างเท้าของพวกเจ้าถึงตาตุ่มทั้งสอง และหากพวกเจ้ามีญะนาบะฮฺ ก็จงชำระร่างกายให้สะอาด”

(อัลมาอิดะฮฺ : 6)

อิบนุ กะษีร์ (Ibn Kathyr, 2002 : 1/21) อธิบายว่า : อายะฮฺนี้ เป็นอายะฮฺที่ใช้ให้ทำวุฎูอ์เมื่อต้องการละหมาด แต่สำหรับผู้ที่ไม่มี วุฎูอ์นั้นเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับผู้ที่มีวุฎูอ์อยู่แล้วก็เป็นสิ่งที่ดี หมายถึงการทำวุฎูอ์ซ้ำในขณะที่มีวุฎูอ์อยู่แล้ว ทั้งช่วงเวลากการเดินทางหรือไม่เดินทาง”

¹ คืออาบน้ำญะนาบะฮฺ

3.1.1.2 อัลหะดีษที่เกี่ยวข้องกับการทำวุฎูอ์

บิดาของอัมริน เป็น ยะหฺยา ได้รายงานหะดีษว่า :

((أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ، وَهُوَ جَدُّ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى
أَتَسْتَطِيعُ أَنْ تُرِينِي كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
يَتَوَضَّأُ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَيْدٍ: نَعَمْ فَدَعَا بِمَاءٍ فَأَفْرَغَ عَلَى يَدَيْهِ
فَغَسَلَ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ مَضْمَضَ وَاسْتَنْشَرَهُ ثَلَاثًا ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا ثُمَّ
غَسَلَ يَدَيْهِ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ بِيَدَيْهِ، فَأَقْبَلَ
بِهِمَا وَأَدْبَرَ بَدَأَ بِمُقَدَّمِ رَأْسِهِ حَتَّى ذَهَبَ بِهِمَا إِلَى قَفَاهُ، ثُمَّ رَدَّهُمَا
إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي بَدَأَ مِنْهُ، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ))

(أخرجه البخاري، 2008 : 185)

ความว่า : “แท้จริงมีชายคนหนึ่งได้กล่าวกับอับดุลลอฮฺ เป็น ชัยคฺ
เขาคือปู่ของอัมเร็น เป็น ยะหฺยา ว่า ท่านสามารถที่จะสาธิตการ
อาบน้ำละหมาดตามแบบฉบับของท่านเราะซูล ﷺ ได้หรือไม่
อับดุลลอฮฺ เป็น ชัยคฺ ตอบว่าได้ เขาจึงขอน้ำ แล้วราดน้ำบนมือ
ทั้งสองของเขา แล้วล้างสองครั้ง หลังจากนั้นบ้วนปากพร้อมกับ
สูดน้ำเขาจุมกสามครั้งแล้วล้างหน้าสามครั้งแล้วล้างมือสองครั้ง
สองครั้งจนถึงข้อศอก แล้วลูบหัวของเขาด้วยมือของเขา ลูบไป
ข้างหน้าและลูบมาข้างหลังด้วยมือทั้งสองโดยเริ่มจากส่วนหน้า
ของศีรษะไปจนกระทั่งท้ายทอยแล้วลูบกลับมาที่เดิมหลังจากนั้น
เขาล้างเท้าทั้งสองข้าง”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 2008 : 185)

หะดีษนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวุฎูอ์

3.1.1.3 การปฏิบัติการทำวุฎูอ์

ก. การปฏิบัติเฉพาะที่เป็นวาญิบ (จำเป็น) (al-Said Sābiq, 1996 :

1/48)

- 1) นิยะสฺ(การรำลึก) เป็นการปฏิบัติทางใจที่มีต้องกล่าวด้วยวาจา
- 2) ล้างหน้าครั้งเดียว
- 3) ล้างมือทั้งสองข้างจนถึงข้อศอก
- 4) ลูบศีรษะด้วยน้ำ

5) ล้างเท้าทั้งสองรวมข้อเท้า

6) ปฏิบัติตามลำดับ 1-5

การปฏิบัติอาบน้ำวุฎูอ์จะต้องยึดหลักตรتيب(ตามลำดับ) เนื่องจากเป็นสิ่งสำคัญซึ่งเป็นตัวชี้วัดของการทำวุฎูอ์ว่าใช้ได้หรือใช้ไม่ได้ เช่นเดียวกันกับการละหมาด ทั้งหกرك่นนี้ สองرك่นแรก มาจากหะดีษอุมัร ที่กล่าวการนิยะฮฺ ลีรุก่นหลังมากจากอายะฮฺที่ 6 สูเราะฮฺ อัลมาอิดะฮฺ

ข. การปฏิบัติที่เป็นสุนัน (เป็นสิ่งที่ชอบ) (al-Said Sābiq, 1996 : 50)

1) การกล่าวบัสมาละฮฺ (การกล่าว : บิสมิลและสูเราะฮฺมา น นีเราะฮีม) มาจากคำภาษาอาหรับ (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ความว่า : ด้วยพระนามแห่งอัลลอฮ์ ผู้ทรงเมตตาปราณี โดยกล่าวเมื่อเริ่มต้นจะปฏิบัติอาบน้ำละหมาด

2) แปรงฟัน

3) ล้างมือสามครั้งเมื่อเริ่มต้นอาบน้ำละหมาด

4) บ้วนปากสามครั้ง

5) การดูดค่าน้ำทางจมุกสามครั้ง

6) ลูบหนวดเครา

7) ลูบตามซอกนิ้วมือ

8) การอาบสามครั้ง

9) การเริ่มปฏิบัติทางขวาก่อน

10) การถูพร้อมกับน้ำ

11) ทำซัรหะหว่างทั้งสองข้าง

12) ลูบสองใบหู

13) การปฏิบัติให้เกินเขตของอวัยวะที่กำหนด เช่น การล้างมือ

ให้ถึงข้อศอกก็ให้เลยข้อศอกไปหน่อย การล้างเท้าให้ถึงข้อเท้าก็ให้ล้างเกินข้อเท้าไปหน่อย

14) การปฏิบัติโดยประหยัดน้ำ

15) การกล่าวคูอาอ์ระหว่างอาบน้ำละหมาด

16) การกล่าวอุอาฮ์หลังจากอาบน้ำละหมาดเสร็จสิ้น

ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า :

((مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ يَتَوَضَّأُ فَيَبْلُغُ أَوْ فَيَسْبِغُ الْوَضُوءَ ثُمَّ يَقُولُ
أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ إِلَّا فُتِحَتْ لَهُ
أَبْوَابُ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةِ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ))

(أُخْرِجَهُ مُسْلِمًا، 2001 : 234)

ความว่า : “ไม่มีการตอบแทนใดสำหรับบุคคลใดในหมู่พวกเจ้าที่
ทำวุฎูอ์ แล้วเขาได้กล่าวหลังจากเสร็จสิ้นว่า

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ

(ความว่า : ข้าพเจ้าขอปฏิญาณตนว่า ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจาก
อัลลอฮ์ ﷻ และข้าพเจ้าขอปฏิญาณตนว่า ท่านนะบีมุหัมมัด ﷺ
เป็นบ่าวของอัลลอฮ์ ﷻ และเป็นศาสนทูตของพระองค์) นอก
เสียจากบรรดาประตูละอ์ลที่ทั้งแปดจะถูกเปิดสำหรับเขา โดยที่
เขาสามารถเข้าไปทางประตูใดก็ได้ตามที่เขาคต้องการ”

(บันทึกโดย Muslim, 2001 : 234)

17) ละหมาดสองเราะกะอ์หลังจากทำวุฎูอ์

ทั้ง 17 ประการมีหลักฐานจากหะดีษมากมาย และการปฏิบัติของเศาะหาบะฮ์ ท่าน
นะบี ﷺ และเศาะหาบะฮ์เป็นแบบฉบับที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม

3.1.1.4 การเสีวุฎูอ์ (Mustafā al-Khin, Mustafā al-Bughā, A'liy al-Sharbajiy,
1992 : 62-63)

การเสีวุฎูอ์มี 5 ประการดังต่อไปนี้

1) ทุกอย่างที้ออกจากสองช่องทางอุจจาระและปัสสาวะ ทั้งที่เป็น
ปัสสาวะ อุจจาระ เลือด หรือกลิ่น อัลลอฮ์ ﷻ คำร่ำว่า ﴿أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمُ مِنَ الْغَائِطِ﴾ ความว่า :
“หรือคนหนึ่ง คนใดในพวกเจ้ามาจากที่ถ่ายทุกข์” (อันนิสาอ์ : 43)

2) การนอนที่ไม่มุตะมักกิน (นั่งในที่นั่งที่ติดกับพื้นดิน) ท่านเราะสูล
ﷺ กล่าวว่า : ((من نام فليتوضأ)) ความว่า : “ใครนอนก็จงทำวุฎูอ์” (บันทึกโดย Abū Dāwūd : 203
และคนอื่นๆ)

¹ กลับมาจากทุ่งที่ไปถ่ายทุกข์ โดยที่ยังมิได้ชำระ

- 3) วิกลจริต หรือบ้า เพราะถ้าวิกลจริตหรือบ้าแล้วจะทำสิ่งใดอย่างไม่รู้สึกตัว
- 4) ผู้ชายสัมผัสภรรยาของเขาหรือผู้หญิงอื่นที่สามารถแต่งงานกับเขาได้โดยไม่มีสิ่งรบกวน ทำให้ทั้งสองฝ่ายเสียวุฎู้อ์ อัลลอฮฺ ﷻ กล่าวในเรื่องจำเป็นต้องทำวุฎู้อ์ว่า ﴿أَوْ لَا مَسْتَمِ النَّسَاءِ﴾ ความว่า: “หรือสัมผัสผู้หญิง” (อันนิสาอ์ : 43)
- 5) สัมผัสอวัยวะของตนเองหรือผู้อื่นทั้งด้านหน้าหรือด้านหลังด้วยฝ่ามือและนิ้วมือโดยไม่มีสิ่งรบกวน

3.1.2 การทำตะยัมมูม¹

ในระหว่างการเดินทางนั้นในบางครั้งน้ำที่ ใช้อาบนั้นจะหมดมีน้อยหรือบางครั้งก็ไม่มีเลย ดังที่ผู้เดินทางในทะเลทราย หรือบางครั้งมีแต่จะต้อง หาซื้อเพื่อนำมาทำวุฎู้อ์ ในขณะที่เดินทางพบบุญญัตินุญัต ให้ทำการตะยัมมูมแทนการอาบน้ำละหมาด เช่น ผู้เจ็บป่วย ผู้ที่อยู่บนเครื่องบิน เป็นต้น

3.1.2.1 อายะฮ์อัลกุรอานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ให้ตะยัมมูม

อัลลอฮฺ ﷻ คำรัสว่า :

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَأَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ﴾

(المائدة : 6)

ความว่า : “และหากเจ้าป่วย หรืออยู่ในการเดินทาง หรือคนใดในพวกเจ้ามาจากการถ่ายทุกข์ หรือได้สัมผัสหญิงมา ² แล้วพวกเจ้าไม่พบน้ำก็จงมุ่งสู่ดินที่ดี แล้วลูบใบหน้าของพวกเจ้า ³ และมือของพวกเจ้า จากดินนั้น”

(อัลมาอิดะฮ์ : 6)

¹ การตะยัมมูม คือการใช้มือทั้งสองข้างตบบนดินฝุ่น โดยตั้งใจตบเพื่อให้รับอนุโมลให้ใช้ทำการละหมาดได้ การตะยัมมูม เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของประชาชาติอิสลาม และเป็นสิ่งที่ทดแทนการชำระทำความสะอาดโดยการใช้น้ำ (Muhammad bin Ibrāhym, 2010 : 436)

² หมายถึงสัมผัสกับภรรยา

³ วิธีทำตะยัมมูมนี้มีสองแบบคือ 1. ใช้ฝ่ามือทั้งสองตบลงบนพื้นดินครั้งเดียวแล้วลูบหน้า และหลังมือทั้งสองถึงข้อมือ โดยเริ่มลูบหลังมือขวา ก่อน แล้วลูบหลังมือซ้าย 2. ตบมือทั้งสองลงบนพื้นดินสองครั้ง ครั้งแรกลูบหน้า ครั้งที่สองลูบหลังมือตลอดข้อศอก แล้วลูบกลับมาบนท้องแขนถึงข้อมือ ทั้งนี้โดยเริ่มลูบมือขวา ก่อน

3.1.2.2 อัลหะดีษที่เกี่ยวข้องกับการตะยัมมูม

((إِنَّ الصَّعِيدَ الطَّيِّبَ طَهُورٌ، وَإِنْ لَمْ تَجِدِ الْمَاءَ إِلَى عَشْرِ سِنِينَ))

(أخرجه أبو داود، د.ت. : 332)

ความว่า : “แท้จริงสิ่งที่อยู่บนพื้นดินที่สะอาดนั้น (สามารถ) ทำความสะอาดให้แก่มุสลิมได้ แม้ว่าเขาจะไม่พบน้ำเป็นระยะเวลา 10 ปีก็ตาม”

(บันทึกโดย Abu Dāwūd, n.d. : 332)¹

มุหัมมัด อัชราฟ เป็น อะมีร (Muhammad Ashraf bin Amyr, 1415 : 1/361)

อธิบายว่า : “มีความแตกต่างกันในความหมายของอัศเศาะอีดในบรรดาอุละมาอ์ อิมามญะมาลุดดีน กล่าวว่าอัศเศาะอีดคือดินที่สูงกว่าพื้นดิน บางคนกล่าวว่าดินที่สูงกว่าพื้นดินที่ต่ำ บางคนกล่าวว่าดินที่ไม่ผสมทรายและไม่มีการวด บางคนกล่าวว่าหน้าพื้นดิน บางคนกล่าวว่าดินที่ดี บางคนกล่าวว่าดินทั้งหมดดี ส่วนอัชชาฟีอีย์ กล่าวว่าไม่เชื่อว่าเศาะอีดนอกจากว่าดินนั้นต้องมีฝุ่นอยู่ด้วย”

มุหัมมัด เป็น อับดุลวะฮฮาบ (Muhammad bin Abd al-Wahhāb, n.d. : 33)

อธิบายว่า : “อิบนุ อับบาส กล่าวว่า الصعيد หมายถึง ดินที่ทำการเกษตร الطيب ที่สะอาด”

3.1.2.3 วิธีการทำตะยัมมูม (Muhammad bin Ibrāhym, 2010 : 436-438)

ให้ตั้งเจตนาเพื่อทำตะยัมมูม แล้วใช้ฝ่ามือทั้งสองตบลงบนฝุ่น หลังจากนั้นใช้ฝ่ามือทั้งสองนั้น ลูบใบหน้าแล้วลูบมือทั้งสอง โดยการลูบหลังมือขวาโดยใช้ฝ่ามือซ้ายและลูบหลังมือซ้ายโดยใช้ฝ่ามือขวา ซึ่งบางครั้งอาจเริ่มลูบมือทั้งสองก่อนการลูบหน้าก็ได้

ก. อับดุลเราะห์มาน อิบนุ อับชีย จากบิดาของท่านได้กล่าวว่า :

((جَاءَ رَجُلٌ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَقَالَ إِنِّي أَجَنَّبْتُ فَلَمْ أُصِبِ الْمَاءَ فَقَالَ عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ أَمَا تَذَكُرُ أَنَا كُنَّا فِي سَفَرٍ أَنَا وَأَنْتَ فَأَمَّا أَنْتَ فَلَمْ تُصَلِّ وَأَمَّا أَنَا فَتَمَعَّكَتُ فَصَلَّيْتُ فَذَكَرْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ هَكَذَا فَضَرَبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَفِّهِ الْأَرْضَ وَنَفَخَ فِيهِمَا ثُمَّ مَسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ وَكَفِّهِ))

(أخرجه البخاري، 2008 : 338)

¹ อัลอัลบานีย์หุ้ญุมหะดีษนี้ว่าเศาะหีหฺ, (al-Albāniy, 1998 : 1/99)

ความว่า : “มีชายคนหนึ่งไปหาท่านอุมร์ อิบน์ อัล-กhattab ฎ็ร แล้วกล่าวว่า ครั้งหนึ่งฉันมีญะนาบะฮ์ และฉันหาน้ำที่จะใช้ชำระ ไม่ได้ แล้วอัมมาร อิบน์ ยาสิร ก็ได้กล่าวแก่ท่านอุมร์ อิบน์ อัล-กhattab ฎ็ร ว่าท่านยังจำได้มั้เมื่อตอนที่เราเดินทางไปด้วยกัน ซึ่งท่านนั้นมิได้ทำละหมาด ส่วนฉันใช้วิธีเลือกกลิ้งร่างกายกับพื้นดินแล้วก็ทำละหมาด ฉันได้เล่าพฤติกรรมดังกล่าวให้ท่าน นะบี ฎ็ร ฟัง แล้วท่านก็บอกว่า ความจริงแล้วท่านเพียงแค่ทำอย่างนี้ก็เป็นพอแล้ว (หลังจากนั้นท่านน นะบี ฎ็ร ได้สาธิตวิธีทำตะฮัมมูม ให้ดู) และท่านน นะบี ฎ็ร ได้ใช้ฝ่ามือทั้งสอง ตบลงบนพื้นดิน แล้วก็เป่าฝุ่นที่ฝ่ามือทั้งสองแล้วจึงใช้มือทั้งสองลูบใบหน้าและมือทั้งสองข้าง”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 2008 : 338)

ข. ท่านอัมมาร ฎ็ร ได้กล่าวเกี่ยวกับการทำตะฮัมมูมว่า ท่านนะบี ฎ็ร

ได้กล่าวว่า :

((إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَصْنَعَ هَكَذَا فَضْرَبَ بِكَفِّهِ ضَرْبَةً عَلَى الْأَرْضِ ثُمَّ نَفَضَهَا ثُمَّ مَسَحَ بِهِمَا ظَهْرَ كَفِّهِ بِشِمَالِهِ أَوْ ظَهْرَ شِمَالِهِ بِكَفِّهِ ثُمَّ مَسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ))

(أخرجه البخاري، 2008 : 347)

ความว่า : “ความจริงแล้วท่านเพียงแค่ทำอย่างนี้ก็เป็นพอแล้ว หลังจากนั้นท่านน นะบี ฎ็ร ได้ใช้ฝ่ามือทั้งสองตบ หนึ่งครั้ง ลงบน ฝุ่น แล้วก็สะบัดฝุ่นที่ฝ่ามือทั้งสองออกและใช้ฝ่ามือซ้ายลูบหลัง มือขวาและใช้ฝ่ามือขวาลูบหลังมือซ้าย แล้วใช้ฝ่ามือทั้งสองลูบ ใบหน้าของท่าน”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 2008 : 347)

3.1.2.4 การเสียดะฮัมมูม (Muhammad bin Qāsim, 2005 : 53)

การเสียดะฮัมมูม จะเกิดขึ้นได้จากสิ่งต่อไปนี้

- ก. เมื่อเกิดการเสียวภู่อ
- ข. เมื่อมีน้ำ
- ค. มรดัด

3.1.2.5 ผู้ที่ได้ทำตะยัมมูมเมื่อละหมาดเสร็จแล้ว หลังจากนั้นได้พบน้ำในขณะที่เวลาละหมาดยังไม่หมด จะทำอย่างไร

ท่านอะบีอับดุลอะฮ์มัด อัล กุฎรียฺ رضي الله عنه กล่าวว่า :

((خَرَجَ رَجُلَانِ فِي سَفَرٍ فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ وَلَيْسَ مَعَهُمَا مَاءٌ فَتَيَمَّمَا صَعِيدًا طَيِّبًا فَصَلَّيَا، ثُمَّ وَجَدَا الْمَاءَ فِي الْوَقْتِ فَأَعَادَ أَحَدُهُمَا الصَّلَاةَ وَالْوَضُوءَ وَلَمْ يُعِدِ الْآخَرُ، ثُمَّ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَا ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ لِلَّذِي لَمْ يُعِدْ أَصَبْتَ السُّنَّةَ وَأَجْرُكَ أَصْلَانِكَ وَقَالَ لِلَّذِي تَوَضَّأَ وَأَعَادَ لَكَ الْأَجْرُ مَرَّتَيْنِ))

(أخرجه أبو داود، د.ت. ، : 338)

ความว่า : “มีชายสองคนออกเดินทางด้วยกัน เมื่อถึงเวลาละหมาด ทั้งสองคนไม่ได้น่าน้ำมาด้วย ดังนั้นทั้งสองคนจึงตะยัมมูมด้วยดิน แล้วทั้งสองคนก็ได้ละหมาด และเมื่อละหมาดเสร็จแล้วทั้งสองได้พบน้ำในขณะที่เวลาละหมาดยังไม่หมด ดังนั้นหนึ่งในสองคนได้อาบน้ำละหมาดแล้วละหมาดใหม่ ส่วนอีกคนหนึ่งไม่ได้ละหมาดใหม่ หลังจากนั้นทั้งสองคนได้ไปหาท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ แล้วได้เล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้ท่านฟัง ท่านจึงกล่าวแก่ผู้ที่ไม่ได้ละหมาดใหม่ว่า ท่านทำถูกต้องตามสุนนะฮ์แล้ว และละหมาดของท่านนั้นก็ใช้ได้แล้ว และกล่าวแก่ผู้ที่อาบน้ำละหมาดแล้วละหมาดใหม่ว่า สำหรับท่านนั้นได้บุญสองครั้ง”

(บันทึกโดย Abu-Dāwūd, n.d. : 338)¹

มุฮัมมัด อัชราฟ บิน อะมีร (Muhammad Ashraf bin Amyr, 1415 : 1/369) อธิบายว่า : “อัลกุฎรอบียกเล่าว่าในการศึกษาหะดีษนี้ในเชิงฟิกฮ์ว่า สุนนะฮ์นั้นให้รับละหมาดสำหรับผู้ชำระร่างกายให้สะอาดโดยวิธีตะยัมมูมในช่วงแรกของเวลาละหมาดเหมือนกับผู้ที่ชำระร่างกายให้สะอาดโดยวิธีวุฎูอ์ คนมีความขัดแย้งในเรื่องนี้ อิบน์ อุมร์ กล่าวว่าคอยจนกว่าจะถึงกลางๆ เวลาละหมาด และเช่นเดียวกัน อะฏออ์ และอะบูนุ หะนีฟะฮ์ และสุฟยาน ซึ่งเป็นคำกล่าวของอะหมัด เป็น หัมบัล ส่วน มาลิกมีข้อแตกต่างกันคือเขากล่าวว่าหากไม่มีความหวังจะพบน้ำแล้วก็ให้ตะยัมมูม

¹ อัลอัลบานียฺหุ้ญมหะดีษนีว้าเศาะหีหฺ, (al-Albāniy, 1998 : 1/101-102)

แล้วละหมาดในช่วงแรกของเวลาละหมาด ส่วนอัชชูซุรียฺ ว่าไม่ต้องตะข่มมุมจนกว่าเวลาละหมาดเกือบจะสิ้นไป และมีข้อขัดแย้งอีกคือ เมื่อทำการตะข่มมุมแล้วละหมาดในเวลาละหมาด หลังจากนั้นได้พบน้ำก่อนเวลาละหมาดจะหมดไป อะฎออุ ฎอวุส อิบนูลีสรีน มักรูล และ อัชชูซุรียฺ จะต้องละหมาดใหม่ แต่อัลเอาซาอียฺ กล่าวว่า เป็นสุนัตมิใช่วาญิบ ”

3.2 การละหมาดในระหว่างการเดินทาง

การเดินทางจะสูญเสียความสงบและความสุขสบาย ไม่ว่าจะใช้พาหนะชนิดใดในการเดินทางก็ตาม และไม่ว่าจะเดินทางไปเพื่อกิจการใดก็ตาม อัลลอฮฺ ﷻ ได้ผ่อนผันข้อกำหนดต่าง ๆ ของศาสนาแก่ผู้เดินทางอย่างมากมาย เช่น การละหมาด การถือศีลอด เป็นต้น

อัลลอฮฺ ﷻ คำร่ำว่า :

﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾

(الحج، بعض من آية : 78)

ความว่า : “และพระองค์มิได้ทรงทำให้เป็นการลำบากแก่พวกเจ้าในเรื่องของศาสนา”

(อัลหัจญ์, ส่วนหนึ่งจากอาเยฮฺ : 78)

มุหัมมัด เป็น ญาริร (Muhammad bin Jaryr, 2000 : 18/689) อธิบายว่า : “อะลีเย์ เบ็น อับดุลเลาะ กล่าวว่ الحَرَجُ หมายถึง ความยากลำบาก”

อัลลอฮฺ ﷻ คำร่ำว่า :

﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ كَفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا﴾

(النساء : 101)

¹ คือพระองค์มิได้บังคับพวกเจ้าในสิ่งที่พวกเจ้าไม่มีความสามารถ แต่ทว่ามันเป็นศาสนาที่สะดวกง่ายดาย

ความว่า : “และเมื่อพวกเขาเดินทางไปในผืนแผ่นดินก็ไม่มีบาปใด ๆ แก่พวกเขาในการที่พวกเขาจะลดลงจากการละหมาด หากพวกเขากลัวว่าบรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธาจะข่มเหงรังแกพวกเขา แท้จริงบรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธานั้น เป็นศัตรูอันชัดเจนแก่พวกเขา”

(อันนีสอาอ์ : 101)

อิบนุ กะษีร์ (Ibn Kathyr, 2002 : 1/4847) อธิบายว่า : “ وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ หมายถึงท่านได้เดินทางไปยังเมือง”

อัลลอฮ์ ﷻ ได้ผ่อนผันแก่ผู้เดินทางในเรื่อง การละหมาดสองประการ ประการแรกคือ รวมสองละหมาดมาปฏิบัติในเวลาละหมาดเดียวกัน เพื่อให้ผู้เดินทางมีเวลาในการเดินทาง และมีเวลาว่างมากขึ้นเรียกว่า "ญะมะอ์" ประการที่สองย่อจำนวนเราะกะอ์ของการละหมาดเรียกว่า "เกาะศัร"

การละหมาดแต่ละวันนั้นอัลลอฮ์ ﷻ ได้กำหนดห้เวลา

ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า :

((وَقْتُ الظُّهْرِ إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ وَكَانَ ظِلُّ الرَّجُلِ كَطَوْلِهِ مَا لَمْ يَحْضُرِ الْعَصْرُ وَوَقْتُ الْعَصْرِ مَا لَمْ تَصْفُرْ الشَّمْسُ وَوَقْتُ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ مَا لَمْ يَغِبِ الشَّفَقُ وَوَقْتُ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ الْأَوْسَطِ وَوَقْتُ صَلَاةِ الصُّبْحِ مِنْ طُلُوعِ الْفَجْرِ مَا لَمْ تَطْلُعِ الشَّمْسُ))

(أخرج مسلم، 2001 : 612)

ความว่า : “เวลา (ละหมาด) ชุฮรีเมื่อดวงอาทิตย์เคลื่อนลงไปทางตะวันตก และเงาของผู้ชายเท่ากับความสูงของเขา เวลา (ละหมาด) อัศริยังไม่มีมาถึง และเวลาละหมาดอัศรีคือยังไม่ถึงช่วงดวงอาทิตย์เป็นสี่เหลี่ยม และเวลาละหมาด มัจริบคือช่วงที่เรื่องแสงยังไม่หาย และช่วงละหมาดอิซาถึงเที่ยงคืนและเวลาละหมาดศุบที่เริ่มจากมีแสงเรืองจนกระทั่งถึงดวงอาทิตย์ขึ้น”

(บันทึกโดย Muslim, 2001: 612)

อุมัร رضي الله عنه กล่าวว่า :

((صَلَاةُ السَّفَرِ رَكَعَتَانِ، وَصَلَاةُ الْجُمُعَةِ رَكَعَتَانِ، وَالْفِطْرُ وَالْأَضْحَى رَكَعَتَانِ، تَمَامٌ غَيْرُ قَصْرٍ عَلَى لِسَانِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ))

(أخرجه ابن ماجه، د.ت. : 1064)

ความว่า : “ละหมาดเดินทางนั้นสองเราะกะอัต ละหมาดญุมอัตสองเราะกะอัต ละหมาดอีดิลฟิตรีสองเราะกะอัต ละหมาดอีดิลอัฎฮาสองเราะกะอัต เต็มไม่ย่อ จากคำกล่าวของมุหัมมัด ﷺ”

(บันทึก โดย Ibn Mājah, n.d. : 1064)¹

นอกจากได้กำหนดเวลาละหมาดแล้วยังได้กำหนดวิธีการปฏิบัติละหมาดว่า ละหมาดอย่างไรในแต่ละเวลานั้นๆ ในที่นี้ผู้เขียนจะไม่ขอกว่าในส่วนที่เป็นการละหมาดปกติห้าเวลาแต่จะเน้นการละหมาดสำหรับผู้เดินทางและการละหมาดที่เป็นวาญิบ² เป็นสำคัญ

3.2.1 การละหมาดญะมะอ์

ละหมาดญะมะอ์ หมายถึงรวมสองละหมาดมาปฏิบัติในเวลาละหมาดเดียวกัน

หะดีษรายงานโดยอิบนุ อับบาซ กล่าวว่า :

((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِالْمَدِينَةِ سَبْعًا وَتَمَانِيًا الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ ، فَقَالَ أَيُّوبُ لَعَلَّهُ فِي لَيْلَةٍ مَطِيرَةٍ، قَالَ عَسَى))

(أخرجه البخاري، 2008 : 543)

ความว่า : “ท่านนะบี ﷺ ละหมาดที่มะดีนะฮ์ เจ็ดและแปด คือละหมาดฎุฮริกับอัศริ และละหมาดมัฆริบกับอิชา อ้อ แล้วอัยยูบกล่าวว่าคงจะเป็นคืนที่ฝนตกเขากล่าวว่าหวังว่าเป็นเช่นนั้น”

(บันทึก โดย al-Bukhāriy, 2008 : 543)

ชัยนูดดีน อัลคุรเราะมาน (Zainuddin Abd al-Rahmān bin Ahmad, 1996 : 2/23)

อธิบายว่า : “อัยยูบคืออัสตักติยานีย์ ส่วนที่เขาพูดด้วยคืออะบูชะอฺฮาอ์”

¹ อัลอัลบานีย์หุฎุมหะดีษนี้ว่า เศาะหิหฺ (Muhammad bin Yazyd, n.d. : 1/338)

² ถ้าหากไม่ปฏิบัติในบางครั้งได้รับบาปและถ้าไม่ปฏิบัติตลอดไปถือว่าหมดสถานะภาพเป็นมุสลิม

หะดีษรายงานโดยมุอาซ เป็น ญะบัล กล่าวว่า :

((خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ غَزْوَةِ
تَبُوكَ، فَكَانَ يَجْمَعُ الصَّلَاةَ، فَصَلَّى الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعًا،
وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ جَمِيعًا، حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمًا آخَرَ الصَّلَاةَ، ثُمَّ
خَرَجَ فَصَلَّى الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعًا، ثُمَّ دَخَلَ، ثُمَّ خَرَجَ بَعْدَ
ذَلِكَ، فَصَلَّى الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ جَمِيعًا))

(أخرجه مسلم، 2001 : 706)

ความว่า : “เราได้ออกไปกับท่านเราะสูล ﷺ ในปีที่สงคราม
ตะบูก ท่านได้ละหมาดรวม คือละหมาดซุริกับ อัสริ
รวมกัน และละหมาดมัฆริบกับอิซฮาร์รวมกัน จนกระทั่งเมื่อ
วันหนึ่งท่านได้ตะฆิร ละหมาด (เช่น ถึงเวลาละหมาดซุริ
แล้วแต่ไม่ละหมาดไปละหมาดรวมในเวลาอัสริ) หลังจากนั้น
นั้นท่านเราะสูล ﷺ ได้ออกมาแล้วละหมาดซุริกับอัสริ
รวมกัน หลังจากนั้นท่านได้เข้าไป (เข้าไปในที่ที่อยู่ของ
ท่าน) หลังจากนั้นท่านได้ออกมา แล้วท่านละหมาด มัฆริบ
กับอิซฮาร์รวมกัน”

(บันทึกโดย Muslim, 2001 : 706)

จากหะดีษดังกล่าวข้างต้นสามารถแบ่งการละหมาดรวมได้เป็นสองประเภทคือ
การละหมาดรวมก่อนหมายถึงนำละหมาดที่อยู่ในเวลาถัดไปมารวมไว้ในเวลาแรก และละหมาด
รวมหลังหมายถึงนำละหมาดที่อยู่ในเวลาแรกไปรวมละหมาดไว้ในเวลาที่สอง

3.2.1.1 เงื่อนไขของรวมก่อน (Abu Bakr bin Muhammad, 1994 : 139)

- ก. เริ่มด้วยละหมาดแรกก่อน คือซุริก่อนอัสริ มัฆริบก่อนอิซฮาร์
- ข. นิยะฮูรวมละหมาดที่สองกับละหมาดแรกก่อนละหมาดแรกเสร็จ
- ค. ปฏิบัติละหมาดทั้งสองติดต่อกัน โดยต้องรีบละหมาดที่สองทันทีที่
ละหมาดแรกเสร็จ และสลามจากละหมาดแรกแล้ว จะต้องไม่ให้มีสิ่งใด ไม่ว่าจะเป็นซิเกร ละหมาด
สุนัต หรือ การปฏิบัติ อื่นๆ มากั้นระหว่างละหมาดทั้งสอง และถ้ามีสิ่งที ปฏิบัติ ยาวนานตาม
ประเพณีมากั้นระหว่างละหมาดทั้งสอง หรือร่นละหมาดที่สองออกไป โดยตัวเองไม่ได้ยุ่งพะวงอยู่
กับสิ่งใดก็ถือว่าเสียการร่วมนั้น และจำเป็นต้องร่นละหมาดที่สองไปปฏิบัติในเวลา

3.2.1.2 เงื่อนไขของรวมหลัง (Abu Bakr bin Muhammad, 1994 : 139)

ก. นิยะฮฺเอาละหมาดแรกไปรวมไว้เวลาหลัง โดยการนิยะฮฺนั้นจะต้องอยู่ในเวลาแรก

ข. การละหมาดทั้งสองจะต้องปฏิบัติในระยะเวลาการเดินทาง

3.2.1.3 การละหมาดรวมขณะฝนตก

ในขณะฝนตก ปกติแล้วผู้ละหมาดจะได้รับความเดือดร้อนจากน้ำฝนที่โปรยลงมาขณะเดินทางไปมัสญิด บทบัญญัติอนุญาตให้รวมสองละหมาดโดยกระทำในเวลาแรก

เงื่อนไขในการรวมละหมาด มีดังต่อไปนี้

ก. ต้องเป็นละหมาดญะมาอะฮ์ ในมัสญิดที่อยู่ห่างไกล ซึ่งปกติแล้วผู้ละหมาดจะได้รับผลกระทบจากน้ำฝนที่โปรยลงมาช่วงระยะเวลาการเดินทางไปมัสญิด

ข. ฝนตกแรกของละหมาดทั้งสอง และขณะให้สลามในละหมาดแรก

3.2.2 การละหมาดเกาะศัร

3.2.2.1 หุกุมการย่อละหมาดที่เกี่ยวกับการเดินทาง (Muhammad bin Ibrāhīm, 2010 : 514)

ก. สิ่งที่สำคัญในเรื่องการย่อละหมาดคือคำนึงถึงสถานที่เป็นหลัก ไม่ใช่เวลา ฉะนั้นเมื่อผู้เดินทางลืมนึกว่าตัวเองยังไม่ได้ละหมาดเวลาใดเวลาหนึ่งเมื่อตอนที่อยู่บ้านแล้วนึกขึ้นได้ในขณะที่ตัวเองเดินทางอยู่ก็ให้เขาละหมาดชดเชยเวลาที่เขาลืมนั้นด้วยการย่อได้ และหากลืมนึกว่าตัวเองยังไม่ได้ละหมาดเวลาใดเวลาหนึ่งตอนที่เดินทาง แล้วนึกขึ้นได้เมื่อกลับถึงบ้านแล้ว ก็ให้เขาละหมาดชดเชยเวลานั้นๆ ให้เต็มจำนวนเราะกะอ์ัตโดยไม่ต้องย่อ

ข. เมื่อผู้เดินทางจำเป็นต้องอาศัยอยู่ในที่หนึ่งแต่ไม่ได้มีเจตนาอยู่อย่างถาวร หรือคิดที่จะอยู่นานกว่าเสี่ริฐระแต่ไม่ได้มีเจตนาจะอยู่อย่างถาวรให้เขาทำการเกาะศัรได้ตลอดไม่ว่าจะใช้เวลานานเท่าใดก็ตาม

ค. เมื่อเข้าเวลาละหมาดแล้วเขาก็เริ่มออกเดินทาง ให้เขาทำการย่อและควบรวมในระหว่างทางได้ แต่หากถึงเวลาละหมาดในขณะที่เขากำลังเดินทางอยู่ จากนั้นเขาก็กลับถึงภูมิลำเนา ก็ให้เขาละหมาดเวลานั้นเต็มจำนวนเราะกะอ์ัต จะควบรวมและย่อไม่ได้อีก

3.2.2.2 ย่อจำนวนเราะกะอ์ัตของการละหมาด

ย่อจำนวนเราะกะอ์ัตของการละหมาด คือการย่อจากสี่เราะกะอ์ัตเป็นสองเราะกะอ์ัต เช่น ละหมาดซุฮฺริ อัสริ และอิซาอ์

¹ เราะกะอ์ัต คือทำการปฏิบัติละหมาดนับจากท่านยืนตรงไปจนกระทั่งถึงการก้มหน้าลงพื้นเรียนว่าหนึ่งเราะกะอ์ัต

อัลลอฮฺ ﷻ คำรัสว่า:

﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ
الصَّلَاةِ﴾

(النساء : 101)

ความว่า : “และเมื่อท่านทั้งหลายเดินทางไปในหน้าแผ่นดิน
จะไม่มีบาปใด ๆ ตกอยู่กับพวกท่าน การที่ท่านทั้งหลายจะย่อ
ละหมาด”

(อันนิสาอ์ : 101)

อิบน์ กะษีร์ (Ibn Kathyr, 2002 : 4/213) อธิบายว่า : “และเมื่อท่าน
เดินทางไปในหน้าแผ่นดินหมายถึงการเดินทางไปยังเมือง”

หะดีษรายงานโดยยะอฺลา บุตร อุมัยยะฮฺ กล่าวว่า

((قُلْتُ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا
مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَقَدْ أَمِنَ
النَّاسُ فَقَالَ عَجِبْتُ مِمَّا عَجِبْتُ مِنْهُ فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ صَدَقَةٌ تَصَدَّقَ اللَّهُ
بِهَا عَلَيْكُمْ، فَاقْبَلُوا صَدَقَتَهُ))

(أخرجه مسلم، 2001 : 686)

ความว่า : “ฉันได้ถามอุมัร บุตร คือต้อบ ﷺ ว่า (ที่อัลกุรอาน
กล่าวว่า) จะไม่มีบาปใด ๆ ตกอยู่กับพวกท่าน การที่ท่านทั้งหลาย
จะย่อละหมาด ถ้าหากพวกท่านกลัวว่า พวกผู้ไร้ศรัทธาจะสร้าง
ความปั่นป่วนกับพวกท่าน และบัดนี้ประชาชนมีความปลอดภัยดี
แล้ว อุมัร ﷺ ตอบว่าฉันก็แปลกใจเช่นเดียวกับที่ท่านแปลก
ใจ ฉันได้ถามท่านเราะฮฺสูด ﷺ ถึงเรื่องดังกล่าว และท่านก็ตอบ
ว่า : "เป็น เสาะคะเกาะฮฺ¹ ที่อัลลอฮฺ ﷻ มอบให้พวกท่านดังนั้น
พวกท่านทั้งหลายจงรับเสาะคะเกาะฮฺ ของพระองค์เถิด”

(บันทึกโดย Muslim, 2001 : 686)

¹ ทาน

หะดิษนี้ชี้ว่าการย่อละหมาดไม่ได้จำกัดอยู่ในเวลาหวาดกลัวเท่านั้น และเพื่อให้การย่อละหมาดใช้ได้จำเป็นจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขต่าง ๆ

3.2.2.3 เงื่อนไขการย่อละหมาด (Mustafā al-Khin, Mustafā al-Bughā. 1996-1413 : 1/185-187)

ก. ละหมาดนั้นตกหนักอยู่กับตัวเขาขณะเดินทาง และเขาจะต้องนำละหมาดนั้นมาปฏิบัติในขณะที่เดินทางอีกด้วย ดังนั้นจะไม่เข้าอยู่ในเงื่อนไขดังกล่าวละหมาดที่เข้าเวลาก่อนที่จะเดินทาง และเขาได้เดินทางไปก่อนจะทำละหมาดนั้น ดังนั้นจะไม่ยินยอม ให้ผู้เดินทางย่อละหมาดดังกล่าว เพราะเขายังไม่ได้เป็นผู้เดินทาง ขณะที่ละหมาดนั้นวาญิบเหนือตัวเขา และขณะที่ละหมาดนั้นตกหนักอยู่กับตัวเขาและไม่เข้าอยู่ในเงื่อนไขดังกล่าวอีกเช่นกัน ละหมาดที่เข้าเวลาขณะที่เขาเป็นผู้เดินทาง แต่เขาไม่ได้ทำละหมาดนั้น จนกระทั่งกลับสู่ภูมิลำเนาของเขา ก็ไม่ยินยอมให้เขาย่อละหมาดนั้น เพราะขณะที่นำละหมาดนั้นมาปฏิบัติเขาไม่ใช่เป็นผู้เดินทางแล้ว และเพราะการย่อละหมาดนั้นยินยอมให้แก่ผู้ที่เดินทางเท่านั้น

ข. จะต้องเดินทางผ่านเขตกำแพงเมือง หรือพื้นที่ชุมชน ถ้าหากเมืองนั้นไม่มีกำแพง เพราะถือว่าผู้ที่ยังอยู่ในกำแพงหรืออยู่ในเขตชุมชนไม่ใช่เป็นผู้เดินทาง หมายความว่า การเดินทางจะเริ่มนับตั้งแต่พื้นที่ดังกล่าว เช่นเดียวกับการสิ้นสุดการเดินทาง เมื่อผู้เดินทางกลับมาถึงเขตดังกล่าว เขาก็จะย่อละหมาดไม่ได้ นอกจากละหมาดที่ตกหนักอยู่กับตัวเขา แต่ต้องกระทำในช่วงนี้

ค. ผู้เดินทางจะต้องไม่ตั้งเจตนาพำนักอยู่เป็นเวลาสี่วัน นขึ้นไปไม่รวมเวลาออกเดินทางและเวลากลับ ถ้าหากเขาตั้งเจตนาเช่นนั้น เมื่อเขาเดินทางไปที่นั่นก็จะกลายเป็นภูมิลำเนาและถิ่นพำนักของเขาที่จะไม่ ยินยอมให้เขาย่อละหมาดในเมืองนั้น สิทธิการย่อละหมาดสำหรับเขาจะคงอยู่เฉพาะขณะเดินทางเท่านั้นสำหรับ กรณีที่ผู้เดินทางตั้งเจตนาจะพำนักอยู่น้อยกว่าสี่วัน หรือเขาไม่รู้จะพำนักอยู่ในเมืองนั้นกี่วัน เพื่อทำงานบางอย่างที่เขาไม่รู้ว่าจะทำเสร็จเมื่อไหร่ ให้เขาย่อละหมาดได้จนกว่าเขาจะกลับเข้าเขตชุมชนในถิ่นเดิมของเขา และย่อละหมาดได้ในกรณีที่สองเป็นเวลาสิบแปดวันนอกจากวันที่เขาเดินทางเข้า และเดินทางออก

ง. จะต้องไม่ละหมาดตามผู้ที่ไม่ได้เดินทางดังนั้นถ้าหากผู้ที่เดินทางละหมาดตามผู้ไม่ได้เดินทาง เขาก็จำเป็นจะต้องละหมาดให้ครบสมบูรณ์จะย่อละหมาดไม่ได้ ส่วนในกรณีกลับกัน ไม่มีข้อห้ามที่เขาจะย่อละหมาด คือผู้เดินทางเป็นอิมามนำละหมาดผู้ไม่ได้เดินทาง ยินยอมให้ผู้เดินทางย่อละหมาดได้และอนุญาตให้ผู้เดินทางที่เป็นอิมาม เมื่อได้สละมาใน เราะกะอัดที่สองแล้ว รับผิดชอบต่อผู้ที่ตามโดยกล่าวแก่พวกเขาว่า "พวกท่านจงละหมาดให้ครบสมบูรณ์เถิด เพราะฉันเป็นคนเดินทาง"

3.2.3 หุ้ก่มการย่อและการรวมละหมาด (Muhammad bin Ibrāhym, 2010 : 512)

3.2.3.1 การย่อละหมาดในขณะที่เดินทางนั้นเป็นสุนนะฮ์ที่ย่ำให้ปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นในเวลาปกติหรือในเวลาหวาดกลัว สำหรับการเกาะศัรนั้นหมายถึงการลดหย่อนละหมาดที่มีสี่เราะกะอ์ต (ซุฮูริ อัสริ อีชาอ์) ให้เป็นสองเราะกะอ์ต และไม่อนุญาตให้กระทำไ้เว้นแต่ในเวลาเดินทางเท่านั้น ส่วนละหมาดมัฆริบและศุบหิ์นั้นไม่สามารถเกาะศัรได้

ส่วนการรวมละหมาดนั้นสุนัตทั้งในขณะที่ไม่ได้เดินทางและในขณะที่เดินทาง หากมีเหตุผลที่ทำได้ ฉะนั้นให้ญะมะอ์รวมละหมาดซุฮูริกับอัสริได้ และ รวมละหมาดมัฆริบกับอีชาอ์ในเวลาของแต่ละเวลาละหมาดได้

3.2.3.2 เมื่อมุสลิมมีการเดินทางไม่ว่าเดินเท้าหรือด้วยยานพาหนะ ทางบก ทางน้ำหรือทางอากาศ สุนัตให้เขาย่อละหมาด และสุนัตให้รวมสองเวลาละหมาดในเวลาเดียวกัน หากเขาสะดวกจะทำเช่นนั้นจนกว่าจะสิ้นสุดการเดินทาง

รายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ เราะฎิยัลลอฮุอันฮา กล่าวว่า
 ((الصَّلَاةُ أَوَّلُ مَا فُرِضَتْ رَكَعَتَيْنِ فَأُفِرَّتْ صَلَاةُ السَّفَرِ
 وَأُتِمَّتْ صَلَاةُ الْحَضَرِ))

(أخرجه البخاري، 2008 : 1090)

ความว่า : “การละหมาดนั้น เดิมทีถูกบัญญัติไว้เพียงสองเราะกะอ์ต หลังจากนั้น ก็มีบัญญัติให้คงไว้ซึ่งสภาพเดิม (สองเราะกะอ์ต)ของละหมาดในขณะที่เดินทาง และได้เพิ่มจำนวนเราะกะอ์ตในละหมาดขณะที่ไม่ได้เดินทาง”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 2008 : 1090)

3.2.3.3 ทุกๆ การกระทำที่เรียกว่าเป็นการเดินทางตามความเข้าใจที่ถือปฏิบัติของคนทั่วไปก็จะถือใช้ตามหุ้ก่มต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเดินทาง อันได้แก่ การเกาะศัร การญะมะอ์ การละศีลอด การเซ็ดบรอนงเท้าคุฟ(หรืออูงเท้า) เป็นต้น

3.2.4 หุ้ก่มต่างๆ เกี่ยวกับการเดินทาง

3.2.4.1 การเริ่มต้นใช้หุ้ก่มต่างๆ เกี่ยวกับการเดินทาง (Muhammad bin Ibrāhym, 2010 : 513)

ผู้เดินทางจะเริ่มทำการเกาะศัรและญะมะอ์ได้ก็ต่อเมื่อเขาออกจากเขตเลหะสถานของหมู่บ้านของเขาแล้ว ไม่มีกำหนดระยะห่างของการเดินทางที่แน่นอน แต่จะใช้จารีตประเพณีเป็นตัวกำหนด ฉะนั้นตราบใดที่เขาอยู่ในระหว่างการเดินทางและไม่ได้ตั้งเจตนาชี้ชัดว่าเขาจะอยู่ที่นั่นตลอดไป เขาก็คือผู้เดินทางที่สามารถปฏิบัติใช้หุ้ก่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องการเดินทางได้จนกว่าเขาจะกลับไปสู่ภูมิลำเนา

การขอละหมาดในขณะที่เดินทางนั้นเป็นสุนนะฮ์ และสามารถขอละหมาดได้ แต่ถ้าหากละหมาดเต็มการละหมาดนั้นก็ถูกต้องใช้ได้

3.2.4.2 ลักษณะการละหมาดของผู้เดินทางที่ตามหลังคนที่ไม่ได้เดินทาง

ก. เมื่อผู้เดินทางได้ละหมาดตามหลังคนที่ไม่ได้เดินทาง เขาต้องละหมาดเต็มตามอิมาม แต่หากคนที่ไม่ได้เดินทางละหมาดตามหลังผู้ที่เดินทาง ตามสุนนะฮ์แล้วผู้เดินทางที่เป็นอิมามให้ขอละหมาด ส่วนมะอ์มูมที่ไม่ได้เดินทางให้เพิ่มจำนวนเราะกะอ์ตให้เต็มหลังจากอิมามให้สะลามแล้ว

ข. ตามสุนนะฮ์แล้วหากผู้ที่เดินทางเป็นอิมามละหมาดนำคนที่ไม่ได้เดินทางในพื้นที่ของพวกเขา ให้ผู้เป็นอิมามละหมาดเพียงสองเราะกะอ์ต หลังจากนั้นให้เขากล่าวว่าพวกท่านจงเพิ่มการละหมาดของพวกท่านให้สมบูรณ์ แท้จริงพวกเราคือหมู่ชนที่เดินทางอยู่

3.2.4.3 หุกุมการละหมาดสุนัตในระหว่างเดินทาง

ตามสุนนะฮ์แล้วให้งดการละหมาดสุนัตเราะวาติบ¹ ในระหว่างเดินทาง ยกเว้นละหมาดตะฮัจญุด วิติร และสุนัตศุบหิ

ส่วนสุนัตมุลัก(การละหมาดสุนัตโดยทั่วไปที่ปราศจากมูลเหตุเฉพาะ) นั้นได้บัญญัติให้ทำทั้งในเวลาเดินทางและไม่เดินทาง เช่นเดียวกันกับการละหมาดสุนัตที่มีสาเหตุ เช่นสุนัตวูฏอ(หลังอาบน้ำละหมาด) สุนัตเกาะวาฟ ตะฮิยะตุลมัสญิด ละหมาดกุฮา เป็นต้น

การกล่าวชิริทหลังละหมาดหัวเวลานั้นเป็นสิ่งสุนัตสำหรับชายและหญิง ไม่ว่าจะเดินทางหรือไม่เดินทาง

3.2.4.4 หุกุมสำหรับผู้เดินทางตลอดทั้งปี

อนุญาตให้กัปตันเครื่องบิน เรือ คนขับรถยนต์ รถไฟ และผู้เดินทางตลอดเวลาอนุญาตให้เขาใช้สิทธิ์ผ่อนปรนได้ไม่ว่าจะเป็นการขอละหมาด การรวบรวมละหมาด การละศีลอด การเช็ดบรอนเท้าคุฟ เป็นต้น

3.2.4.5 ลักษณะการละหมาดบนเครื่องบิน (Muhammad bin Ibrāhym, 2010 : 514)

หากอยู่บนเครื่องบินและไม่มีสถานที่ที่จะละหมาด ให้เขาละหมาดตรงที่นั่งของเขาในท่ายืนหันหน้าไปทางกิบละฮ์ ให้สัญญาในทำรุกูเอาท์ที่จะทำได้ แล้วนั่งบนที่นั่งแล้วให้ทำสัญญาณทำสุญูดเท่าที่เขาสามารถทำได้

¹ ละหมาดก่อนและหลังละหมาดวาญิบ

3.2.4.6 หุก่มของผู้เดินทางเมื่อถึงมักกะฮ์

ผู้ใดที่เดินทางไปมักกะฮ์หรือที่อื่นๆ ให้เขาละหมาดเต็มตามอิมาม แต่ถ้าไม่ทันละหมาดพร้อมอิมาม สุนัตให้เขาละหมาดเกาะศ็ร

และผู้ใดที่เดินทางผ่านหมู่บ้านหนึ่ง โดยได้ยินเสียงอะซานหรืออิกอมะฮ์ และเขายังไม่ได้ละหมาด หากเขาประสงค์ที่จะหยุดละหมาดญะมาอะฮ์พร้อมชาวบ้านเขาก็ได้ หรือจะผ่านไปละหมาดที่อื่นก็ได้เช่นกัน

3.2.4.7 หุก่มการอะซานและอิกอมะฮ์ในขณะที่เดินทาง

ผู้ใดประสงค์จะทำการควมรวมระหว่างละหมาดซุฮ์รกับอัศริ หรือมัฆริบกับอิชาอ์ ให้เขาอะซานแล้วอิกอมะฮ์หลังจากนั้นจึงละหมาดฟัรฎูแรกให้เสร็จ แล้วให้อิกอมะฮ์อีกครั้งหลังจากนั้นจึงละหมาดฟัรฎูที่สองต่อไป โดยให้ละหมาดญะมาอะฮ์ทุกคน และหากมีเหตุอันสมควรควมรวมได้ เช่น หนาวจัด ลมแรง หรือฝนตกหนักให้ละหมาดร่วมกันในที่พักอาศัยของพวกเขาได้

3.2.4.8 ลักษณะการควมรวมและย่อละหมาดในระหว่างเดินทาง (Muhammad bin Ibrāhīm, 2010 : 515)

สุนัตสำหรับผู้เดินทางทำการรวมละหมาดซุฮ์รกับอัศริ และมัฆริบกับอิชาอ์ ในเวลาหนึ่งเวลาใดของเวลาละหมาดทั้งสองตามลำดับ หรือในเวลากลางระหว่างทั้งสอง ซึ่งหากเป็นเวลาหยุดพักให้กระทำในเวลาที่ดีที่สุด

และหากกำลังเดินทางอยู่นั้นตามสุนนะฮ์แล้ว หากตะวันตกดินก่อนที่เขาจะออกเดินทางให้เขาทำการควมรวมระหว่างมัฆริบกับอิชาอ์ในเวลามัฆริบ (ญะมาอะฮ์ ตักดีม)

หากเขาออกเดินทางก่อนตะวันตกดินให้เขาทำการควมรวมระหว่างมัฆริบกับอิชาอ์ในเวลาของอิชาอ์ (ญะมาอะฮ์ ตะฮ์ตีร์)

และเมื่อตะวันตกล้อยก่อนที่เขาจะเดินทางให้เขาทำการควมรวมระหว่างซุฮ์รกับอัศริในเวลาของซุฮ์ร (ญะมาอะฮ์ ตักดีม)

หากเขาออกเดินทางก่อนตะวันตกล้อยให้เขาทำการควมรวมระหว่างซุฮ์รกับอัศริในเวลาของอัศริ (ญะมาอะฮ์ ตะฮ์ตีร์)

รายงานจากท่านอิบน์ อับบาส رضي الله عنهما กล่าวว่า :

((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْمَعُ بَيْنَ صَلَاةِ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ إِذَا كَانَ عَلَى ظَهْرِ سَيْرٍ، وَيَجْمَعُ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ))

(أخرجه البخاري، 2008 : 1107)

ความว่า : “ปรากฏว่าท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้ทำการควมรวม
ละหมาดซุรกับอัศริหากท่านออกเดินทางในเวลาซุร และได้
ทำการควมรวมละหมาดมัฆริบกับอิซาอ์”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 2008 : 1107)

รายงานจากท่านอะนัส บิน มาลิก رضي الله عنه กล่าวว่า :

((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا ارْتَحَلَ قَبْلَ أَنْ تَزِيغَ
الشَّمْسُ أَخَّرَ الظُّهْرَ إِلَى وَقْتِ الْعَصْرِ، ثُمَّ نَزَلَ فَجَمَعَ
بَيْنَهُمَا، فَإِذَا زَاغَتِ الشَّمْسُ قَبْلَ أَنْ يَرْتَحِلَ صَلَّى الظُّهْرَ،
ثُمَّ رَكِبَ))

(أخرجه البخاري، 2008:1112)

ความว่า : “ปรากฏว่าท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ เมื่อท่านออก
เดินทางก่อนตะวันคล้อยท่านผลัดละหมาดซุรจนถึงเวลาอัศริ
จากนั้นท่านก็จะหยุดพักและทำการควมรวมระหว่างละหมาดทั้ง
สอง และเมื่อตะวันคล้อยก่อนที่ท่านจะเดินทางท่านจะละหมาด
ซุรก่อนแล้วจึงออกเดินทาง”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 2008 : 1112)

รายงานจากท่านมูอาซ อิบน์ ญะบัล رضي الله عنه กล่าวว่า :

((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ إِذَا ارْتَحَلَ
قَبْلَ أَنْ تَزِيغَ الشَّمْسُ أَخَّرَ الظُّهْرَ حَتَّى يَجْمَعَهَا إِلَى الْعَصْرِ
فِيصَلِّيهِمَا جَمِيعًا، وَإِذَا ارْتَحَلَ بَعْدَ زَيْغِ الشَّمْسِ صَلَّى الظُّهْرَ
وَالْعَصْرَ جَمِيعًا ثُمَّ سَارَ، وَكَانَ إِذَا ارْتَحَلَ قَبْلَ الْمَغْرِبِ أَخَّرَ
الْمَغْرِبَ حَتَّى يُصَلِّيَهَا مَعَ الْعِشَاءِ— وَإِذَا ارْتَحَلَ بَعْدَ الْمَغْرِبِ
عَجَّلَ الْعِشَاءَ فَصَلَّاها مَعَ الْمَغْرِبِ))

(أخرجه أبو داود، د.ت. : 1220)

ความว่า : “ความจริงแล้วในระหว่างสงครามตะบูกปรากฏว่าท่านนะบี ﷺ เมื่อท่านออกเดินทางก่อนตะวันตกล้อยท่านจะผลัดการละหมาดซุริจนกระทั่งได้ละหมาดรวมกับอัศรีในเวลาของอัศรี แต่เมื่อท่านออกเดินทางหลังจากตะวันตกล้อยแล้วท่านจะทำการควมรวมละหมาดซุริกับอัศรีในเวลาของซุริแล้วจึงจะออกเดินทาง และเมื่อท่านออกเดินทางหลังจากเข้าเวลามัฆริบแล้วท่านจะทำการควมรวมระหว่างมัฆริบกับอิชาอ์ในเวลามัฆริบ”

(บันทึกโดย Abu Dāwūd, n.d. : 1220)

3.2.4.9 หุกุมการควมรวมและยอที่อะเราะพะฮะฮุและมุซตะลิมะฮุ (Muhammad bin Ibrāhīm, 2010 : 516)

เป็นสิ่งสุนัตในการทำัจญ์สำหรับผู้ที่พักอยู่ ณ ทุงอะเราะพะฮะฮุให้ทำการยอและควมรวมระหว่างละหมาดซุริกับอัศรีในเวลาของซุริ และที่มุซตะลิมะฮุให้ทำการยอและควมรวมระหว่างละหมาดมัฆริบกับอิชาอ์ในเวลาอิชาอ์ดังที่ท่านนะบี ﷺ ได้ทำเป็นตัวอย่างไว้

3.2.4.10 หุกุมการละหมาดญะมาอะฮ์ในระหว่างเดินทาง

วาญิบสำหรับผู้เดินทางให้ละหมาดญะมาอะฮ์หากเขาสะดวกที่จะทำ หากไม่สะดวกให้ต่างคนต่างทำตามลำพังเท่าที่สามารถทำได้ ฉะนั้นเมื่ออยู่เครื่องบิน เรือ รถไฟ หรืออื่นๆ ให้เขาละหมาดในท่ายืน หากไม่สามารถทำเช่นนั้น ให้ละหมาดในท่านั่งและรุกอ์ สูดูดด้วยการให้สัญญาณ ให้เขาละหมาดฟิรฎูโดยหันหน้าไปทางกิบละฮุ และสุนัตให้อะซานและอิกอมะฮ์ถึงแม้จะละหมาดคนเดียวก็ตาม

3.2.4.11 ลักษณะการละหมาดบนพาหนะ

สุนัตสำหรับผู้เดินทางให้ละหมาดสุนัตบนพาหนะ และสุนัตให้หันหน้าไปทางกิบละฮุในระหว่างตักบีเราะตุลอิหฺรอมหากสะดวกที่จะทำ หากไม่สะดวกก็ให้ละหมาดตามทิศทางที่พาหนะมุ่งหน้าไป ให้ละหมาดในท่ายืนเท่าที่ทำได้ ถ้าทำไม่ได้ให้ละหมาดในท่านั่งโดยในอิริยาบถอื่นๆ ให้ทำสัญญาณด้วยศรีษะ

3.3 การถือศีลอดในระหว่างการเดินทาง

การถือศีลอดมีสองประเภทคือ การถือศีลอดที่เป็นวาญิบ คือการถือศีลอดในเดือนเราะมะฎอน และการถือศีลอดที่เป็นสุนัต

3.3.1 การถือศีลอดในเดือนเราะมะฎอน

3.3.1.1 อัลกุรอานที่กล่าวถึงวาญิบการถือศีลอด

อัลลอฮ์ ﷻ คำร่ำว่า :

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ، أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

(البقرة : 183-184)

ความว่า : “บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย การถือศีลอดนั้น ได้ถูกกำหนดแก่พวกเจ้าแล้ว เช่นเดียวกับที่ได้ถูกกำหนดแก่บรรดาผู้ก่อนหน้าพวกเจ้ามาแล้วเพื่อว่าพวกเจ้าจะได้ยำเกรง (คือถูกกำหนดให้ถือ) ในบรรดาวันที่ถูกนับไว้¹ แล้วผู้ใดในพวกเจ้าป่วยหรืออยู่ในการเดินทางก็ให้ถือใช้ในวันอื่น และหน้าที่ของบรรดาผู้ที่ถือศีลอดด้วยความลำบากยิ่ง (โดยที่เขาได้งดเว้นการถือ) นั้นคือการชดเชยอันได้แก่การให้อาหาร (มื้อหนึ่ง)แก่คนมิสกินคนหนึ่ง (ต่อการงดเว้นจากการถือหนึ่งวัน) แต่ผู้กระทำความดีโดย

¹ หมายถึงบรรดาวันแห่งเดือนเราะมะฎอน

สมัครใจ¹ มันก็เป็นความดีแก่เขา และการที่พวกเจ้าจะถือศีลอด
นั้น ย่อมเป็นสิ่งที่ดียิ่งกว่าพวกเจ้า หากพวกเจ้ารู้²”

(อัลบะเกาะเราะฮฺ : 183-184)

อิบน์ กะษีรฺ (Ibn Kathyr, 2002 : 1/186) อธิบายว่า : “อัลลอฮฺ ﷻ
ดำรัสแก่มุมีนุคฺนั้ทุกคน และสั่งให้เขาทั้งหลายถือศีลอดคือการละไม่รับประทานอาหารและ
เครื่องดื่มใดๆ และการไม่ร่วมเพศในเวลากลางวัน โดยการตั้งเจตนาที่แน่วแน่ต่ออัลลอฮฺ ﷻ ให้
จิตใจบริสุทธิ์ สะอาดปราศจาก ความประพฤติที่ต่ำต้อย”

3.3.1.2 อัลกุรอานที่กล่าวถึงวาญิบการถือศีลอดในเดือนเราะมะฎอน

อัลลอฮฺ ﷻ ดำรัสว่า :

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ
الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَن كَانَ
مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا
يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمُ
وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

(البقرة : 185)

¹ คือให้อาหารแก่คนมีสติมากกว่าหนึ่งคนต่อกรงดเว้นจากการถือหนึ่งวัน

² ผู้ที่ถือศีลอดด้วยความลำบากยิ่ง ซึ่งได้รับการผ่อนผันให้งดถือได้ โดยที่เขาจะต้องให้อาหารแก่คนยากจนเป็นการชดเชยกันได้แก่
ผู้สูงอายุที่มีกำลังน้อย คนที่มีโรคประจำตัว ซึ่งไม่หวังจะหาย และกรรมกรที่ทำงานหนักตลอดเวลา ตลอดจนหญิงที่มีครรภ์ และหญิง
ที่กำลังให้นมแก่บุตร ทั้งนี้หากว่าทั้งสองนั้นเกรงว่าจะเป็นอันตรายแก่บุตร อนึ่ง ความเข้าใจตามข้อความที่ได้ถอดออกมาจากอายะฮ์
นี้นั้น เป็นพระสนะของท่านอิมบิอบาส رضي الله عنه ซึ่งนักปราชญ์ทั้งหลายเห็นชอบด้วย อย่างไรก็ตาม มีนักปราชญ์รุ่นหลังนี้คนหนึ่งชื่อ “อับ
ดุล มุตะอาล อัสเศาะอีดีย์” เป็นชาวอิปต์ ได้เขียนไว้ในหนังสือชื่อ ว่า ข้อความที่ว่านั้น หมายถึงผู้ที่สามารถจะถือศีลอดได้ แต่ไม่ถือ
ซึ่งบุคคลดังกล่าวนี้นอกจากจะต้องถือศีลอดใช้แล้ว เขาจะต้องให้อาหารแก่คนมีสติอีกด้วย ทั้งนี้เขาชดเชย ท่านได้ให้เหตุผลว่า “ผู้
ที่เดินทางก็ดี หรือผู้ป่วยก็ดี โดยที่เขางดเว้นการถือศีลอดนั้น เขายังจำเป็นต้องถือใช้ในวันอื่นด้วย แล้วคนที่มิได้เดินทาง และมีผู้ป่วย
แต่ไม่ยอมถือศีลอดนั้น แน่แน่นอนเขาจะต้องถือใช้ยิ่งกว่า คนเดินทาง และคนป่วย ด้วยเหตุนี้ อัลกุรอานจึงมิได้ระบุว่า ผู้ที่สามารถ
จะถือศีลอดได้ แต่เขาไม่ถือนั้นจำเป็นต้องถือศีลอดใช้ ทั้งนี้เพราะถือว่ายอมเป็นที่ทราบกันดีแล้วส่วนคนชรา และคนป่วยเรื่องที่ไม่
มีหวังหายนั้น ท่านมีพระสนะว่า ไม่ต้องมีการพิชยะฮ์ใด ๆ คือไม่ต้องให้อาหารแก่คนมีสติเป็นการชดเชยแต่อย่างใด เพราะคนไม่
สามารถนั้น ย่อมไม่อยู่ในข้อบังคับแห่งบัญญัติศาสนา

ความว่า : “เดือนรอมฎอนนั้น เป็นเดือนที่อัลกุรอานได้ถูกประทานลงมาในฐานะเป็นข้อแนะนำสำหรับมนุษย์ และเป็นหลักฐานอันชัดเจนเกี่ยวกับข้อแนะนำนั้น ¹ และเกี่ยวกับสิ่งที่จำแนกระหว่างความจริงกับความเท็จ ² ดังนั้นผู้ใดในหมู่พวกเจ้าที่อยู่ในเดือนนั้นแล้ว ก็จงถือศีลอดในเดือนนั้น และผู้ใดป่วยหรืออยู่ในการเดินทาง ก็จงถือใช้ในวันอื่นแทน ³ อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประสงค์ให้มีความสะดวกแก่พวกเจ้า และไม่ทรงให้มีความลำบากแก่พวกเจ้าและเพื่อที่พวกเจ้าจะได้ให้ครบถ้วน ซึ่งจำนวนวัน(ของเดือนเราะมะฎอน) และเพื่อพวกเจ้าจะได้ให้ความเกรียงไกรแก่อัลลอฮ์ ﷻ ในสิ่งที่พระองค์ทรงแนะนำแก่พวกเจ้า และเพื่อพวกเจ้าจะขอบคุณ”

(อัลบะเกาะเราะฮฺ : 185)

อิบนุ กะษีร์ (Ibn Kathyr, 2002 : 1/188) อธิบายว่า : “อัลลอฮ์ ﷻ ยกย่องเดือนแห่งการถือศีลอดจากเดือนอื่นๆ เนื่องจากพระองค์ทรงเลือกเดือนนี้จากเดือนทั้งหมดเพื่อประทานอัลกุรอาน”

จากอายะฮ์ข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าการถือศีลอดนั้นสามารถที่ไม่ถือศีลอดในวันที่เดินทางแต่จะต้องชดใช้ในวันอื่นๆ ซึ่งแตกต่างจากการละหมาดที่จะละเว้นไม่ได้แม้ขณะเดินทางอยู่ก็ตามแต่ก็ได้ให้การละหมาดย่อและละหมาดรวมดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นได้

3.3.1.3 การตั้งเจตนาเพื่อถือศีลอด

ท่านเราะฮ์ลุล ﷺ กล่าวว่า :

((الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ وَلِكُلِّ أَمْرٍ مَا نَوَى فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهِيَ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا فَهِيَ هِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَا جَرَ إِلَيْهِ))

(أُخْرِجَهُ الْبُخَارِيُّ، 2008 : 54)

¹ เกี่ยวกับข้อแนะนำให้มนุษย์มีหลักการศรัทธาอันถูกต้องและข้อปฏิบัติในการดำรงชีวิตของพวกเขา

² เกี่ยวกับหลักการที่จำแนกให้มนุษย์ได้ทราบว่าจะอะไรคือความเท็จ และอะไรคือความจริง

³ เท่ากับจำนวนที่ขาดไป แต่ควรถือใช้ก่อนที่เราะมะฎอนในปีต่อไปจะมาถึง

ความว่า : “การงาน (อิบาดะฮฺ) ทั้งหลายนั้นอยู่ที่การนิยะฮ์ และ
 ทุกคน (จะได้รับผลตอบแทน) จากสิ่งที่เขานิยะฮ์ดังนั้นใครที่
 อิฮเราะฮฺเพื่ออัลลอฮฺ ﷻ และเราะฮฺสูด ﷻ ของพระองค์ การ
 อิฮเราะฮฺนั้นก็ไปสู่อัลลอฮฺ ﷻ และเราะฮฺสูด ﷻ ของพระองค์
 (ได้รับผลบุญ) และหากใครที่อิฮเราะฮฺเพื่อผลประโยชน์ทาง
 ดุนยาที่เขาหวังอยู่หรือเพื่อผู้หญิงที่ต้องการแต่งงานด้วยการ
 อิฮเราะฮฺของเขากลับไปสู่สิ่งที่เขาต้องการนั้นๆ (ไม่ได้รับผล
 บุญ)”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 2008 : 54)

มุหัมมัด เป็น อิบรอฮีม (Muhammad bin Ibrāhīm, 2010 : 627-628)

อธิบายว่า :

- ก. วาญิบที่จะต้องตั้งเจตนาเพื่อถือศีลอดเดือนเราะมะฎอนในช่วง
 กลางคืนก่อนแสงอรุณขึ้น แต่ถ้าเป็นการถือศีลอดศุนัตแล้ว อนุญาตให้ตั้งเจตนาในช่วงกลางวันหา
 กว่าเขายังไม่ได้กระทำสิ่งที่ทำให้ศีลอดเสียหลังจากแสงอรุณขึ้น
- ข. การถือศีลอดที่เป็นฟิรฎูด้วยการตั้งเจตนาในช่วงกลางวันจะถือว่า
 ใช้ได้ ในกรณีที่ไม่รู้ในช่วงกลางคืนว่าการถือศีลอดนั้นเป็นวาญิบ หรือในกรณีที่เพิ่งปรากฏ
 หลักฐานในช่วงกลางวันถึงการเห็นจันทร์เสี้ยว(เมื่อคืนที่ผ่านมา) กรณีดังกล่าวนี้ในเขาถือศีลอดใน
 ช่วงเวลาที่เหลืออยู่ของวันนั้น โดยไม่ต้องถือศีลอดชด ถึงแม้ว่าเขาจะรับประทานอาหารก่อนหน้า
 นั้นแล้วก็ตาม
- ค. ผู้ที่การถือศีลอดเป็นวาญิบสำหรับเขาในช่วงกลางวัน เช่นคนบ้าที่
 ฟื้นสติ เด็กที่บรรลุนิติภาวะ และคนต่างศาสนาที่เข้ารับอิสลาม (คือฟื้นคืนในช่วงกลางวัน หรือ
 บรรลุนิติภาวะตอนกลางวัน หรือรับอิสลามในเวลากลางวันของเราะมะฎอน) เขาเหล่านี้อนุญาต
 ให้ตั้งเจตนาถือศีลอดในช่วงกลางวันตอนที่การถือศีลอดเป็นวาญิบสำหรับเขา ถึงแม้ว่าหลังจากที่
 เขาได้กินหรือดื่ม และเขาไม่ต้องถือศีลอดชดแต่ประการใด

ง. การถือศีลอดและการละหมาดของมุสลิมแต่ละคนนั้นให้ปฏิบัติตาม หุก่มของสถานที่ที่เขาพำนักอยู่ กล่าวคือผู้ที่ถือศีลอดนั้นให้เขาเริ่มถือศีลอดและละศีลอดตามสถานที่ที่เขาพำนักอยู่ไม่ว่าเขาจะอยู่บนพื้นดิน หรือบนเครื่องบินในชั้นบรรยากาศ หรือบนเรือในทะเล

3.3.1.4 หุก่มผู้ที่ถือศีลอดในประเทศแล้วเดินทางไปยังอีกประเทศหนึ่ง

มุหัมมัด เป็น อิบรอฮีม (Muhammad bin Ibrāhym, 2010 : 627) อธิบายว่า : “เมื่อมุสลิมถือศีลอด ณ ประเทศหนึ่ง หลังจากนั้นเขาได้เดินทางไปยังประเทศหนึ่ง ดังนั้น หุก่มการถือศีลอดและออกจากศีลอด (เพื่อเข้าวันอีด) ของเขาคือหุก่มของประเทศที่เขาเดินทางไป กล่าวคือให้เขาออกจากศีลอด (เพื่อเข้าวันอีด) พร้อมๆ กับชาวเมืองในประเทศที่เขาเดินทางไปอยู่เมื่อพวกเขาออกจากศีลอด และถ้าหากว่าเขาออกจากศีลอด (เพื่อเข้าอีด) น้อยกว่า ยี่สิบเก้าวัน ก็ให้เขาถือศีลอดชดหลังจากวันอีดหนึ่งวัน และถ้าหากว่าเขาถือศีลอดมากกว่าสามสิบวัน เขาก็ยังไม่อาจออกจากศีลอดได้นอกจากจะพร้อมกับชาวเมืองในประเทศที่เขาเดินทางไป”

3.3.1.5 หุก่มการถือศีลอดในขณะที่เดินทาง (Muhammad bin Ibrāhym, 2010 : 628-629)

สิ่งที่ประเสริฐที่สุดสำหรับผู้ถือศีลอดคือให้ละศีลอดในขณะที่การเดินทาง และสำหรับผู้เดินทางในช่วงเดือนเราะมะฎอนนั้น หากว่าการถือศีลอดและละศีลอดสำหรับเขานั้นเท่าเทียมกัน (ไม่สร้างความยากลำบากแต่ประการใด) เช่นนี้การถือศีลอดสำหรับเขานั้นย่อมดีกว่า และถ้าหากว่าการถือศีลอดนั้นสร้างความยากลำบากให้แก่เขาแล้ว ดังนั้นการละศีลอดสำหรับเขานั้นย่อมดีกว่า และถ้าหากว่าการถือศีลอดสร้างความยากลำบากอย่างหนัก (จนอาจให้เป็นอันตรายได้) กรณีนี้ก็วาญิบสำหรับเขาที่จะต้องละจากการถือศีลอดและถือชดในวันอื่นต่อไป

อะนัส เป็น มาลิก رضي الله عنه ได้กล่าวว่า :

((كُنَّا نَسَافِرُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمْ يَعِبِ الصَّائِمُ عَلَى الْمُفْطِرِ، وَلَا الْمُفْطِرُ عَلَى الصَّائِمِ))

(أخرجه البخاري، 2008 : 1947)

ความว่า : "พวกเราได้เดินทางพร้อมกับท่านนะบี ﷺ แล้วคนที่ถือศีลอดก็ไม่ได้ตำหนิคนที่ละศีลอด และคนที่ละศีลอดก็ไม่ได้ตำหนิคนที่ถือศีลอด"

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 2008 : 1947)

3.3.1.6 หุกุ่มผู้ถือศีลอดแล้วหมดสติ (Muhammad bin Ibrāhym, 2010 : 629)

- ก. ผู้ใดที่ถือศีลอดและได้หมดสติตลอดทั้งวัน หรือส่วนหนึ่งของกลางวัน กรณีนี้การถือศีลอดของเขาถือว่าใช้ได้ อินชาอัลลอฮ์
- ข. ผู้ใดที่หมดสติในเดือนเราะมะฎอน เนื่องจากสลม ล้มป่วย หรือเป็นบ้า หลังจากนั้นเขาได้รู้สึกตัว เขาไม่จำเป็นต้องถือศีลอดชดและชดการละหมาด เนื่องจากในช่วงนั้นเขาพ้นจากสภาพที่ต้องรับภาระ (คำสอนของศาสนา) และหากเขาหมดสติเนื่องจากการกระทำด้วยความเต็มใจของเขาเอง หลังจากนั้นเขาก็ฟื้นขึ้นมา จำเป็นต้องถือศีลอดชด
- ค. ผู้ใดก็ตามที่เจตนาจะถือศีลอด แล้วเขาก็ได้ตื่นทานสะฮูร และแล้วเขาก็เพลอนอนจนกระทั่งดวงอาทิตย์ตก กรณีนี้ถือว่าการถือศีลอดของเขานั้นใช้ได้ และไม่ต้องถือชดแต่ประการใด
- ง. ผู้ใดก็ตามที่เพลอกิน ดื่ม หรือมีเพศสัมพันธ์ อย่างลืมตัวในเดือนเราะมะฎอน การถือศีลอดของเขาถือว่าใช้ได้
- จ. ผู้ใดก็ตามที่ฝันเปียกในขณะที่เขาถือศีลอด การถือศีลอดของเขาถือว่าใช้ได้ และวาญิบที่เขาจะต้องอาบน้ำหะคัส และเขาไม่มีความผิดแต่ประการใด
- ฉ. ผู้ใดก็ตามที่ป่วยซึ่งการถือศีลอดนั้นอาจสร้างความยากลำบากและอาจเกิดอันตรายแก่เขาได้ กรณีนี้การถือศีลอดสำหรับเขานั้นถือว่าหะรอม และวาญิบจะต้องละศีลอด และให้ถือชดในวันถัดไป
- ช. สิ่งทีประเสริฐที่สุดสำหรับมุสลิมคือให้เขาอยู่ในสภาพที่สะอาดตลอดเวลา (ไม่มีหะคัส ทั้งหะคัสเล็กและใหญ่) และอนุญาตให้ผู้ที่ถือศีลอดล่าช้าในการอาบน้ำ (ยกหะคัส) จากญูบ เลือดประจำเดือน เลือดหลังคลอดบุตร หลังจากแสงอรุณขึ้นแล้ว และการถือศีลอดของเขาถือว่าใช้ได้
- ซ. สุนัตสำหรับผู้ที่จะเดินทางในเดือนเราะมะฎอนให้เขาละศีลอดก่อนที่จะขึ้นขบวนพาหนะ และใครก็ตามที่ละศีลอดเนื่องจากผลประโยชน์ของคนอื่น เช่นช่วยคนจมน้ำ ดับไฟไหม้ เป็นต้น เขาจำเป็นต้องถือชดเท่านั้น (โดยไม่ต้องจ่ายกัฟฟาเราะฮ์ใดๆ)

3.3.1.7 หุกุ่มผู้ที่ละทิ้งการถือศีลอดในเดือนเราะมะฎอน

มุหัมมัด บิน อิบรอฮีม (Muhammad bin Ibrāhym, 2010 : 627) อธิบายว่า : ใครก็ตามที่ละทิ้งการถือศีลอดในเดือนเราะมะฎอน พร้อมปฏิเสธการเป็นวาญิบ ถือว่าเขาเป็นกาฟิร และใครก็ตามที่ละทิ้งเพราะความเกียจคร้าน ไม่ถือว่าเขาเป็นกาฟิร และการละหมาดของเขาถือว่าใช้ได้ แต่เขานั้นมีความผิดอันใหญ่หลวง

3.3.1.8 สาเหตุที่ทำให้ศีลอดเสีย (Muhammad bin Ibrāhym, 2010 : 630)

- ก. การกินหรือดื่ม ในช่วงกลางวันของเดือนเราะมะฎอน
- ข. มีเพศสัมพันธ์ในช่วงกลางวันของเดือนเราะมะฎอน
- ค. น้ำอสุจิหลั่งออกในขณะที่ตั้งอยู่ ไม่ว่าจะด้วยการสัมผัส จูบ สำเร็จ

ความใคร่ด้วยตนเอง เป็นต้น

- ง. นิดสารอาหารผ่านเข็มฉีดยาเข้าร่างกาย

สาเหตุข้างต้นนี้ทำให้การถือศีลอดเสียก็ต่อเมื่อทำไปด้วยความตั้งใจ รู้เท่าถึงการณ์ และรำลึกว่าตัวเองถือศีลอดอยู่

- จ. มีรอบเดือนหรือเลือดหลังคลอดบุตร
- ฉ. เป็นมรุตต์ (หลุดพ้นจากสภาพเป็นมุสลิม)

3.3.2 การถือศีลอดอื่นๆ ที่เป็นสุนัต

การถือศีลอดสุนัตได้ผลบุญมหาศาล และยังช่วยเสริมการถือศีลอด ที่เป็นวาญิบ จากการขาดคอบกพร่อง

ท่านเราะฮูต رضي الله عنه กล่าวว่า :

﴿قَالَ اللَّهُ كُلُّ عَمَلٍ ابْنِ آدَمَ لَهُ، إِلَّا الصِّيَامَ، فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْرِي بِهِ، وَالصِّيَامُ جَنَّةٌ، وَإِذَا كَانَ يَوْمٌ صَوْمِ أَحَدِكُمْ فَلَا يَرْفُثُ وَلَا يَصْحَبُ، فَإِنْ سَابَهُ أَحَدٌ أَوْ قَاتَلَهُ، فَلْيُقِلْ إِيَّيْ امْرَأَتِي صَائِمٌ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَخُلُوفٌ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ لِلصَّائِمِ فَرَحَتَانِ يَفْرَحُهُمَا إِذَا أَفْطَرَ فَرِحَ وَإِذَا لَقِيَ رَبَّهُ فَرِحَ بِصَوْمِهِ﴾

(أخرجه البخاري، 2008 : 1904)

ความว่า : “อัลลอฮ์ ﷻ ดำรัสว่า : ทุกๆ การงานของคุณหลานอาดัมนั้นสำหรับตัวเขาเอง นอกจากการถือศีลอด เพราะแท้จริงแล้วมันคืออิบาตะสำหรับข้า และฉันจะตอบแทนมันเอง และการถือศีลอดนั้นคือเกราะป้องกัน และเมื่อวันที่คนใดคนหนึ่งในกลุ่มพวกท่านถือศีลอดแล้ว ก็จงอย่าพูดจาหยาบคาย และจงอย่าตะโกนโห่ร้อง และเมื่อมีคนหนึ่งด่าว่าท่าน ท่านก็จงกล่าวเถิดว่า แท้จริงฉันเป็นคนถือศีลอด ฉันขอสาบานกับผู้ที่ตัวของมุฮัมมัดอยู่ในพระหัตถ์ของพระองค์ว่า แท้จริงกลิ่นปากของผู้ที่

ถือศีลอด ณ อัลลอฮฺ ﷻ นั้นหอมยิ่งกว่ากลิ่นชะมดเชียงเสียอีก สำหรับผู้ที่ถือศีลอดนั้นมีความดีใจสองครั้ง เมื่อละศีลอดเขาจะดีใจ และเมื่อพบกับพระผู้อภิบาลของเขา เขาก็จะดีใจด้วยกับ(ผลบุญ)การถือศีลอดของเขา”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 2008 : 1904)

3.3.2.1 ชนิดของการถือศีลอดสุนัต

ก. การถือศีลอดหกวันในเดือนเซาวาล (Saiyid Sabiq, 1996 : 1/593-598)

ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า :

((مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ثُمَّ اتَّبَعَهُ سِتًّا مِنْ شَوَّالٍ كَانَ كَصِيَامِ الدَّهْرِ))
(أخرجه مسلم، 2001 : 1164)

ความว่า : “ใครก็ตามที่ถือศีลอดในเดือนเราะมะฎอน หลังจากนั้นเขาก็ได้ติดตามมันด้วยการถือศีลอดอีกหกวันในเดือนเซาวาล เสมือนกับว่าเขาถือศีลอดตลอดทั้งปี”

(บันทึกโดย Muslim, 2001 : 1164)

ความเห็นอิมาม อะหมัด ว่าการถือศีลอดหกวันติดต่อกันหรือไม่ติดต่อกันมีผลเท่ากัน

ความเห็นอิมาม อัลหะนะฟีและอิมามอัชชาฟีอี ว่าการถือศีลอดหลังจากวันใดติดต่อกันหกวันมีผลบุญมากกว่า

ข. การถือศีลอดเก้าวัน นับตั้งแต่วันที่ 1 ของเดือนชุลหิจญะฮฺ และที่ประเสริฐที่สุดคือ การถือศีลอดในวันที่ 9 สำหรับผู้ที่ไม่ได้ประกอบพิธีหัจญ์ เพราะมันคือวันอะเราะะฟะฮฺ การถือศีลอดในวันนั้นจะลบล้างความผิดหนึ่งปีที่ผ่านมาและอีกหนึ่งปีที่จะมาถึง

ค. การถือศีลอด 3 วันในทุก ๆ เดือน (Muhammad bin Ibrāhym, 2010 : 640)

การถือศีลอด 3 วันในทุก ๆ เดือนผลบุญของมันเสมือนกับการถือศีลอดทั้งปี และส่งเสริมให้ถือศีลอดทั้ง 3 วันนั้น ในวันอัลบิฎ (วันเต็มดวงข้างขึ้น) นั่นคือ วันที่ 13, 14 และ 15 ของทุก ๆ เดือน หรือถือศีลอดวันจันทร์และวันพฤหัสบดี และถือวันจันทร์อีกวันหนึ่งหลังจากนั้น และหากเขาประสงค์จะให้ถือคืนหรือทำยเดือนก็ได้

ง. การถือศีลอดเพื่อหนทางของอัลลอฮ์ ﷺ

ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า :

((مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بَعَدَ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا))
(أخرجه البخاري، 2008 : 2840)

ความว่า : “ใครก็ตามที่ถือศีลอดเพียงวันเดียวเพื่อหนทางของอัลลอฮ์ ﷺ พระองค์จะทรงให้หน้าของเขาพ้นห่างจากไฟนรกเป็นระยะเวลาเดินทางถึง 70 ปี”

(บันทึกโดย al-Bukhaiy, 2008 : 2840)

จ. ส่งเสริมให้ถือศีลอดมากๆ ในเดือนชะอฺบาน โดยเริ่มตั้งแต่วันแรก

ของเดือน

ท่านอาอีซะฮ์ ﷺ กล่าวว่า :

((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُ حَتَّى نَقُولَ لَا يُفْطِرُ وَيُفْطِرُ حَتَّى نَقُولَ لَا يَصُومُ فَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَكْمَلَ صِيَامَ شَهْرٍ إِلَّا رَمَضَانَ، وَمَا رَأَيْتُهُ أَكْثَرَ صِيَامًا مِنْهُ فِي شَعْبَانَ))

(أخرجه البخاري، 2008 : 1969)

ความว่า : “ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้ถือศีลอดจนกระทั่งเราบอกว่า ท่านจะไม่ละมัน และท่านได้ละศีลอดจนกระทั่งเราบอกว่าท่านจะไม่ถือศีลอด และฉันไม่เคยเห็นท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ถือศีลอดเต็มเดือนนอกจากเดือนเราะมะฎอน และฉันไม่เคยเห็นท่านถือศีลอดในเดือนไหนมากกว่าเดือนชะอฺบาน”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 2008 : 1969)

ฉ. ถือศีลอดวันจันทร์ทุกๆ สัปดาห์

อะบี ยะกาละฮ์ ﷺ กล่าวว่า :

((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ عَنْ صَوْمِهِ وَفِيهِ وَسئِلَ عَنْ صَوْمِ يَوْمٍ وَإِفْطَارِ يَوْمٍ قَالَ: ذَلِكَ صَوْمُ أَخِي دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: وَسئِلَ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ الْإِثْنَيْنِ قَالَ ذَلِكَ يَوْمٌ وُلِدْتُ فِيهِ، وَيَوْمٌ بُعِثْتُ (أَوْ أُنزِلَ عَلَيَّ فِيهِ) ، وَسئِلَ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ عَرَفَةَ؟

فقال: يُكْفَرُ السَّنَةَ الْمَاضِيَةَ وَالْبَاقِيَةَ»، وسئل عن صَوْمِ يَوْمِ عَاشُورَاءِ
فقال: يُكْفَرُ السَّنَةَ الْمَاضِيَةَ))

(أخرجه مسلم، 2001 : 1162)

ความว่า : “ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ถูกถามเกี่ยวกับการถือศีลอด ท่านถูกถามเกี่ยวกับการถือศีลอดวันเว้นวัน ท่านตอบว่า นั่นคือการถือศีลอดของพี่น้องของฉันนะบีคาวูด عليه السلام และท่านถูกถามเกี่ยวกับการถือศีลอดในวันจันทร์ ท่านตอบว่า นั่นคือวันที่ฉันเกิด และวันที่ฉันถูกแต่งตั้งให้เป็นนะบี (หรือวันที่ฉันถูกประทานคัมภีร์อัลกุรอาน) และท่านถูกถามเกี่ยวกับการถือศีลอดในวันอะเราะเราะฮ์ ท่านตอบว่า มันจะลบล้างความผิดหนึ่งปีที่ผ่านมาและอีกหนึ่งปีข้างหน้า และท่านถูกถามเกี่ยวกับการถือศีลอดในวันอาฮูรอฮ์ ท่านตอบว่า มันจะลบล้างความผิดหนึ่งปีที่ผ่านมา”

(บันทึกโดย Muslim, 2001 : 1162)

ไม่อนุญาตให้เจาะจงถือศีลอดเฉพาะเดือนเราะอ์บ์ทั้งเดือน เพราะมันเป็นเอกลักษณ์ของพวกญาฮีลียะฮ์ แต่ถ้าหากถือศีลอดวันอื่นไปด้วยไม่ถือว่าเป็นที่ห้าม และการเจาะจงถือศีลอดวันศุกร์เพียงวันเดียว ซึ่งถือเป็นมักรูฮ์ (น่ารังเกียจ) เพราะวันศุกร์ถือเป็นวันอีดของมุสลิม แต่ถ้าหากถือวันอื่นไปด้วยก็ไม่ถือว่าเป็นมักรูฮ์

3.3.2.2 หุก่มที่เกี่ยวข้องกับการถือศีลอด (Muhammad bin Ibrāhīm, 2010 : 641-642)

ก. หุก่มการถือศีลอดวันเสาร์และวันอาทิตย์

ส่งเสริมให้ถือศีลอดวันเสาร์และวันอาทิตย์ เพราะวันทั้งสองเป็นวันอีด (รื่นเริง) ของพวกมุชริกีน และการถือศีลอดในสองวันนั้นถือเป็นการขัดแย้งกับพวกเขา และส่งเสริมให้ผู้เดินทางถือศีลอดวันอะเราะเราะฮ์และวันอาฮูรอฮ์ เพราะเมื่อวันทั้งสองผ่านไป เวลาของการถือศีลอดในวันนั้นก็หมดไป (ไม่มีการถือชด)

ข. วันต่าง ๆ ที่ห้ามถือศีลอด

ห้ามถือศีลอดวันอีดฟิฏรฺ อีดอฎุฮา วันแห่งการสงสย นั่นคือวันที่ 30 ของเดือนชะอฺบาน เมื่อมีเจตนาถือศีลอดเพื่ออิหฺดิยาฮฺ (เพื่อ) สำหรับเดือนเราะมะฎอน วันดัชรีก

ทั้งสามวัน นอกจากการถือเพื่อเสียดัมสำหรับการทำหัจญ์แบบตะมัดตูอและกิรอน และไม่เป็นที่บัญญัติให้ถือศีลอดตลอดทั้งปี และการถือศีลอดวันอะเราะซะฮ์สำหรับผู้ทำหัจญ์ถือเป็นมักรูฮ์

ไม่อนุญาตให้สตรีถือศีลอดสุนัตในขณะที่สามีของนางอยู่ด้วย นอกจากจะขออนุญาตจากเขาเสียก่อน ส่วนการถือศีลอดเดือนเราะมะฎอนและการถือศีลอดชดหากไม่เหลือเวลามากพอ ก็ให้นางถือศีลอดได้ถึงแม้จะไม่ขออนุญาตจากเขาก็ตาม

ค. หุกุมการถือศีลอดหกวันในเดือนเซาวาลก่อนการถือศีลอดชดของเดือนเราะมะฎอน

ใครก็ตามที่ยังค้างการถือศีลอดชดของเดือนเราะมะฎอน แล้วก็ถือศีลอด 6 วันของเดือนเซาวาล เขาจะไม่ได้รับผลบุญดังที่ได้กล่าวมา (คือผลบุญเสมือนกับการถือศีลอดตลอดทั้งปี) แต่ให้ถือศีลอดชดให้เสร็จสิ้นเสียก่อน แล้วค่อยถือศีลอด 6 วันของเดือนเซาวาล ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับผลบุญของมัน

ง. หุกุมการยกเลิกการถือศีลอดสุนัต

ผู้ที่ถือศีลอดสุนัต แล้วต้องการยกเลิก ถือว่าอนุญาตให้กระทำได้ และอนุญาตให้ตั้งเจตนาเพื่อถือศีลอดสุนัตในช่วงกลางวัน พร้อมอนุญาตให้ยกเลิกเมื่อใดก็ได้ตามความประสงค์และไม่จำเป็นที่จะต้องถือชด แต่ทั้งนี้ก็ไม่สมควรยกเลิกนอกจากจะมีเหตุสุดวิสัย

ท่านหญิงอาอิชะฮ์ رضي الله عنها กล่าวว่า :

((دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ فَقُلْنَا لَا قَالَ فَإِنِّي إِذْ ذُنُوبِي كُنْتُ أَتَانَا يَوْمًا آخَرَ فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَهْدِي لَنَا حَيْسٌ فَقَالَ أَرَيْنِيهِ فَلَقَدْ أَصْبَحْتُ صَائِمًا فَأَكَلْتُ))

(أخرجه مسلم، 2001 : 1154)

ความว่า : “ในวันหนึ่งท่านนะบี ﷺ ได้เข้ามาหาฉัน แล้วกล่าวว่า พวกท่านมีอะไรให้ฉันรับประทานไหม พวกเราตอบว่า ไม่มี แล้วท่านก็กล่าวว่า ถ้าเช่นนั้นฉันก็จะถือศีลอด หลังจากนั้นท่านก็ได้มาหาพวกเราอีกวันหนึ่ง พวกเราก็ตอบแก่ท่านว่า โอ้เราะฮ์ฮู ลุลลอฮ์ ﷺ มีคนมอบอิทผาลัมกวนให้แก่พวกเรา ท่านกล่าวว่า ไหนให้ฉันดูหน่อยซิ แท้จริง เข้านี้ฉันถือศีลอด แล้วท่านก็กิน”

(บันทึกโดย Muslim, 2001 : 1154)

3.4 การเดินทางไปประกอบพิธีหัจญ์และประกอบพิธีอุมเราะฮ์

การเดินทางไปประกอบพิธีหัจญ์และประกอบพิธีอุมเราะฮ์นับว่าเป็นบทบัญญัติที่จำเป็นแก่มุสลิมทุกคนที่มีความสามารถทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ทรัพย์สินเงินทอง และไม่มีอันตรายใดๆ ในระหว่างการเดินทางไปประกอบพิธี ซึ่งอิบาอะฮ์ทั้งสองประเภทนี้จะต้องไปประกอบพิธีที่นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ทุกคน ทั้งที่เป็นผิวดำ ผิวดำเหลือง ผิวดำขาว และมีความหลากหลายในทางภาษาไปรวมกันที่นั่น นี่ก็คือความเมตตา ปราณที่อัลลอฮ์ ﷻ ให้กับมุสลิม

ปัจจุบันการเรียนการสอนได้เลียนแบบการเดินทางไปประกอบพิธีหัจญ์และอุมเราะฮ์ คือการสอนแบบทัศนศึกษา เพราะการสอนในลักษณะนี้ผู้เรียนจะได้รับความรู้ที่แท้จริงคือได้เห็นและสัมผัสด้วยตนเอง และความรู้ที่ได้จากทัศนศึกษาเหล่านี้จะจำตลอดไป ไม่เหมือนกับการศึกษาในห้องเรียน

ผู้ที่เป็นมุสลิมนั้นนับว่าโชคดีมากที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้บัญญัติอิบาอะฮ์นี้เพราะผู้ที่ได้ไปประกอบพิธีหัจญ์และอุมเราะฮ์ เวลากลับมายังบ้านเกิดของตนเองเขาได้รับความรู้มากมาย นับตั้งแต่กระบวนการก่อนที่จะไปประกอบพิธีดังกล่าว และยังได้ข้อคิดมากมาย จนสามารถทำให้เขาเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีกว่าเดิม และที่สำคัญยิ่งเขาจะได้สำนึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

อัลลอฮ์ ﷻ คำรว่า :

﴿وَاتِمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُخْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ، الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُونِ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ ، لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فَإِذَا أَفْضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَأذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ ، ثُمَّ أَفِيضُوا

مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ، فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ، أُولَئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ، وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَى وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿١٩٦-٢٠٣﴾

(البقرة : 196-203)

ความว่า : “(เวลา) การทำหัจญ์นั้นมีหลายเดือนอันเป็นที่ทราบกัน อยู่แล้ว¹ ดังนั้นผู้ใดที่ได้ให้การทำหัจญ์จำเป็นแก่เขาในเดือน เหล่านั้น² แล้ว ก็ต้องไม่มีการสมสู่ และไม่มีการละเมิด และไม่มี การวิวาทใดๆ ใน (เวลา) การทำหัจญ์ และความดีใดๆ ที่พวกเขา กระทำนั้น อลลอฮฺ ﷻ ทรงรู้ดี และพวกเขาก็เตรียมเสบียงเกิด³ แท้จริงเสบียงที่ดีที่สุดนั้นคือความยำเกรง และพวกเขาก็จำเกรง ข้ำเกิด โอ้ ผู้มีปัญญาทั้งหลาย ไม่มีโทษใดๆ แก่พวกเขา การที่ พวกเขาจะแสวงหาความกรุณาอย่างหนึ่งอย่างใดจากพระเจ้าของ พวกเขา ครั้นเมื่อพวกเขาได้ลี้ภัย⁴ กันออกจากอะเราะฟาต แล้ว ก็จงกล่าวรำลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ ณ อัลมัฆะอะริลหะรอม⁵ และ จงกล่าวรำลึกถึงพระองค์ ดังที่พระองค์ได้ทรงแนะนำพวกเขาไว้ และแท้จริงก่อนหน้านั้น พวกเขาอยู่ในหมู่ผู้ที่หลงทาง แล้วพวกเขา ใจจึงลี้ภัยกันออกไป ‘จากที่ที่ผู้คนได้ลี้ภัยกันออกไป และจงขอภัยต่ออัลลอฮฺ ﷻ เกิด แท้จริงอัลลอฮฺ ﷻ นั้น เป็นผู้ ทรงอภัยโทษ ผู้ทรงเมตตาเสมอ ครั้นเมื่อพวกเขาประกอบ

¹ คือเดือน เซาวาล มุบเกาะอิดะฮฺ และอีกสิบวันแรกของเดือนมุลหิจญาฮฺฮุ

² หลังจากทำการอิหฺรอมแล้ว

³ หมายถึงเสบียงในการเดินทาง ไปทำหัจญ์

⁴ หมายถึงออกจากอะเราะฟาตไป หลังจากตะวันตกแล้ว เพื่อไปพักแรมที่ “มินา” อีกสองหรือสามวัน แต่คืนนั้นให้พักแรมที่ “มุฆะละ ลิพะฮ์” การที่อัลกุรอานใช้ถ้อยคำว่า “ลี้ภัย” นั้น เนื่องจากขณะที่ยังกลุ่มชนเคลื่อนออกจากอะเราะฟาตนั้นประหนึ่งน้ำไหลกระนั้น

⁵ เป็นเนินเขาเล็ก ๆ ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณ “มุฆะละลิพะฮ์” มีมัสยิดอยู่บนนั้น แบบกำแพงล้อมไม่มีหลังคา

⁶ หมายถึงลี้ภัยออกจากอะเราะฟาต หรืออะเราะซะฮ์

พิธีหัจญ์ของพวกเขาเสร็จแล้ว ก็จงกล่าวรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ
 ดังที่พวกเขากล่าวรำลึกถึงบรรพบุรุษของพวกเขาหรือกล่าวรำลึก
 ให้มากยิ่งขึ้น ในหมู่มนุษย์นั้นมีผู้กล่าวว่า โอ้พระเจ้าของเรา
 โปรดประทานให้แก่พวกเราในโลกนี้เถิด¹ และเขาจะไม่ได้รับ
 ส่วนดีใดๆ ในปรโลก และในหมู่พวกเขานั้น มีผู้ที่กล่าวว่า โอ้
 พระเจ้าของเรา โปรดประทานให้แก่พวกเรา ซึ่งสิ่งดีงามในโลก
 นี้ และสิ่งดีงามในปรโลก และโปรดคุ้มครองพวกเราให้พ้นจาก
 การลงโทษแห่งไฟนรกด้วยเถิด คนเหล่านี้แหละ พวกเขาจะ
 ได้รับส่วนดีจากสิ่งที่พวกเขาได้แสวงหาไว้ และอัลลอฮ์ ﷻ นั้น
 เป็นผู้ทรงรวดเร็วในการชำระสอบสวน และพวกเขาก็กล่าว
 รำลึกถึงอัลลอฮ์² ﷻ ในบรรดาวันที่ถูกนับ³ ไว้ แล้วผู้ใดรับกลับ
 ในสองวัน⁴ ก็ไม่มีโทษใดๆ แก่เขา และผู้ใดออกไปอีกก็ไม่มีโทษ
 ใดๆ แก่เขา (ทั้งนี้) สำหรับผู้ที่มีความยำเกรง และจงยำเกรง
 อัลลอฮ์ ﷻ เถิด และพึงรู้ด้วยว่า พวกเขานั้นจะถูกนำไปชุมนุมยัง
 พระองค์”

(อัลบะเกาะเราะฮ์ : 197-203)

อิบน์ กะษีร์ (Ibn Kathyr, 2002 : 1/207) อธิบายว่า : “อะลี ยะ เป็น อะบี ยะ ฎอลหะฮ์
 จาก อิบน์ อับบาส กล่าวว่า الْحَجَّ فِيهِنَّ الْحَجَّ คือผู้ที่อิหฺรอมหัจญ์ หรืออุมเราะฮ์”

อัลลอฮ์ ﷻ คำร่ำว่า :

﴿إِنَّ الصَّفَاَ وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ
 فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ
 شَاكِرٌ عَلِيمٌ﴾

(البقرة : 158)

¹ หมายถึง ถ้าพระองค์จะทรงกรุณาประทานสิ่งดีใด ๆ ให้แก่พวกเขาแล้ว ก็โปรดได้ทรงประทานให้แก่พวกเขาในโลกนี้เถิด ทั้งนี้ก็
 เพราะพวกเขาไม่เชื่อในวันปรโลก

² กล่าวตักบิร

³ วันที่ 11-13 ของเดือน มุลหิจญะฮ์

⁴ ค้างที่มินาสองวัน แล้วรีบกลับมังกะฮ์ ก่อนค้ำวันที่สอง แต่ถ้าค้างเสียแล้ว จะไม่ได้รับอนุมัติให้กลับ หากแต่จะต้องค้างอีกหนึ่งวัน

ความว่า : “แท้จริงภูเขาสะฟา และภูเขาเม็ระฮุ นั้น เป็นส่วน
หนึ่งจากบรรดาเครื่องหมายของอัลลอฮ์ ¹ ﷺ ดังนั้นผู้ใด
ประกอบพิธีหัจญ์ หรืออุมเราะฮุ ณ บัยตุลลอฮ์ก็ไม่มีบาปใดๆ แก่
เขาที่จะเดินวนไปมา ณ ภูเขาทั้งสองนั้น และผู้ใดประกอบ
ความดีโดยสมัครใจแล้ว แน่นอนอัลลอฮ์ ﷻ นั้นคือผู้ทรง
ขอบใจ และผู้ทรงรอบรู้”

(อัลบะเกาะเราะฮุ : 158)

อะลี ยะ เป็น อะหฺมัด (A'liy bin Ahmad, 1994 : 24-25) อธิบายว่า : “อาอิชะฮุ
กล่าวว่า อายะฮุนี้ถูกประทานแก่อัลอันศอรุ พวกเขาประกอบพิธีหัจญ์มึนนาฮุ ² พวกเขาห้ามการเดิน
วนระหว่างภูเขา อัสศอฟา และภูเขาเม็ระฮุ เมื่ออิสลามได้มาถึง พวกเขาถามเราะฮุอัลลอฮ์ ﷻ ใน
เรื่องดังกล่าว อัลลอฮ์ ﷻ ก็ได้ประทานอายะฮุนี้ลงมา”

จากอายะฮุนี้ เข้าใจได้ว่า การสืบทอดระหว่างภูเขา อัสศอฟา และภูเขาเม็ระฮุ นั้นเป็น
รুকนหนึ่งในการประกอบพิธีหัจญ์และอุมเราะฮุ

อัลลอฮ์ ﷻ คำร่ำว่า :

﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ
فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ
حُجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ
الْعَالَمِينَ﴾

(آل عمران : 96-97)

ความว่า : “แท้จริงบ้านหลังแรกที่ถูกตั้งขึ้นสำหรับมนุษย์ (เพื่อ
การอิบาดะฮุ) นั้นคือบ้านที่มักกะฮุ ³ โดยเป็นที่ที่ถูกให้มีความ
จำเริญ ⁴ และเป็นที่ที่แนะนำแก่ประชาชาติทั้งหลาย ในบ้านนั้น ⁵ มี
หลายสัญญาณที่ชัดเจน (ส่วนหนึ่งนั้น) คือมะกะอมอิบรอฮิม ⁶ และ

¹ เครื่องหมายแห่งศาสนาของพระองค์ เกี่ยวกับการประกอบพิธีหัจญ์ และอุมเราะฮุ

² ชื่อของเจ็ดคิ้วหนึ่งของชาวอาหรับในสมัยนั้น

³ หมายถึง “กะอูบะฮุ”

⁴ คือให้มีผล ไม่นานาชนิคอย่างอุดมสมบูรณ์

⁵ รวมถึงบริเวณบ้านด้วย

⁶ หมายถึงก้อนหินซึ่งเป็นที่ขึ้นของท่านนะบิอิบรอฮิม ขณะที่ท่านทำการก่อสร้างสูงของอาคารกะอูบะฮุ และบนหินก้อนนั้นมียอดเท้า
ทั้งสองของท่านด้วย และมะกะอมนี้ยังคงปรากฏอยู่จนทุกวันนี้

และผู้ใดได้เขาไปในบ้านนั้น¹ เขาก็เป็นผู้ปลดปล่อยและสิทธิของ
อัลลอฮ์ ﷻ ที่มีแก่นมนุษย์นั้น คือการมุ่งสู่บ้านหลังนั้น² อันได้แก่
ผู้ที่สามารถหาทางไปยังบ้านหลังนั้นได้ และผู้ใดปฏิเสธ³ แท้
จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้นไม่ทรงฟังประชาชาติทั้งหลาย”

(อาละอิมรอน : 96-97)

อะลี ยะ ออะหมัด (A'liy bin Ahmad, 1994 : 64) อธิบายว่า : “มูญาฮิด กล่าวว่า
มุสลิมและยะฮูดได้อวดซึ่งกัน ยะฮูดพูดว่าบัยตุลมักดิสประเสริฐกว่ากะอับะฮ์เพราะเป็นที่รวมของ
บรรดานะบี และเป็นพื้นดินที่สะอาด และมุสลิมพูดว่า ไม่ กะอับะฮ์ประเสริฐกว่า จากนั้น
อัลลอฮ์ ﷻ ประทานอายะฮ์นี้

อัลลอฮ์ ﷻ คำรับว่า :

﴿وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ
كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ، لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ
مَعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعُمُوا
الْبَائِسَ الْفَقِيرَ، ثُمَّ لِيُقْضَىٰ لَهُمْ أَقْبَاتُهُمْ وَلِيُؤْفُوا نَذْرَهُمْ وَلِيَطُوفُوا بِالْبَيْتِ
الْعَرَبِيِّ، ذَلِكَ وَمَنْ يُعِظْكُمْ حُرْمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ
وَأَحَلَّتْ لَكُمْ الْأَنْعَامَ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ
الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ﴾

(الحج : 27-30)

ความว่า : “และจงประกาศแก่นมนุษย์ทั่วไปเพื่อการทำฮัจญ์ พวก
เจ้าจะมาหาเจ้าโดยทางเท้า และโดยทางอูฐเพรียวทุกตัว จะมา
จากทางไกลทุกทิศทาง⁴ เพื่อพวกเขาจะได้มาร่วม เป็นพยานใน

¹ รวมถึงเข้าไปในบริเวณบ้านนั้นด้วย

² คือเพื่อประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะฮ์

³ คือปฏิเสธการไปประกอบพิธีฮัจญ์

⁴ อิบน์อับบาสกล่าวว่า เมื่ออิบรอฮีมได้เสร็จการสร้างบัยตุลลอฮ์แล้ว มีเสียงกล่าวแก่เขาว่า จะประกาศแก่นมนุษย์เพื่อทำฮัจญ์เขากล่าวว่า
ข้าแต่พระเจ้าเป็นเจ้าของข้าพระองค์ เสียงของข้าพระองค์จะไม่ได้ยินไปทั่วทุกสารทิศดอก พระองค์ดำรัสว่า “จงประกาศเถิดและเป็น
หน้าที่ของข้าเองที่จะให้ได้ยินไปทั่วทุกแห่ง ” อิบรอฮีมจึงขึ้นไปทักเวยอะบิฏไบสแล้วตะโกนขึ้นว่า “โอ้มนุษย์ทั้งหลายเอ๋ย แท้
จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้ให้พวกท่านทำฮัจญ์ ณ ที่บ้านหลังนี้ เพื่อพวกท่านจะได้รับการตอบแทนด้วยสวนสวรรค์จากการทำฮัจญ์
และให้พวกท่านพ้นจากการลงโทษในนรก ท่านทั้งหลายจงไปทำฮัจญ์เถิด” ดังนั้นผู้อยู่ในกระดูกสันหลังของชายและมดลูกของหญิง
ก็ได้ตอบรับว่า “ลับบัยกะ อัลลอฮุมมะ ลับบัยกะ”

ผลประโยชน์ของพวกเขา¹ และกล่าวพระนามอัลลอฮ์ ﷻ ในวันที่รู้กันอยู่แล้ว คือวันเชือด² ตามที่พระองค์ทรงประทานปัจจัยยังชีพแก่พวกเขาจากสัตว์ที่ฆ่า ดังนั้นพวกเขาจึงกินเนื้อของมันและจงให้อาหารแก่ผู้ยากจนขัดสน แล้วให้พวกเขาชำระทำความสะอาดด้วยการโกนหรือตัด และให้พวกเขาทำให้ครบถ้วนในเรื่องบนบานทั้งหลายของพวกเขา (เป็นการจงรักภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ) และจงให้พวกเขาเงาะวาฟ (เดินเวียน) รอบบ้านอันเก่าแก่³ เช่นนั้นแหละ และผู้ใดให้เกียรติต่อข้อห้ามทั้งหลายของอัลลอฮ์⁴ ﷻ มันก็เป็นการดีแก่เขา ณ ที่พระเจ้าของเขา และปศุสัตว์ทั้งหลายได้เป็นที่อนุมัติแก่พวกเขา เว้นแต่บางสิ่งที่ถูกบอกกล่าวไว้แก่พวกเขา ดังนั้น พวกเขาจึงปลีกตัวให้พ้นจากความโสมม⁵ ซึ่งหมายถึงเจี๊วต์ทั้งหลายและจงออกห่างจากการกล่าวเท็จ⁶”

(อัลหัจญ์ : 27-30)

มุหัมมัด เป็น อะลีย (Muhammad bin A'liy, 1993 : 3/634) อธิบายว่า : “ **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا** นี้คือ เป็นคำตอบรับจากคำสั่ง คือสัญญาของอัลลอฮ์ ﷻ ที่เป็นคำตอบรับจากมนุษย์แด่พระองค์ ในการประกอบพิธีหัจญ์ที่กะอฺบะฮ์ คือระหว่างการเดินเท้ากับการจับจี๊ แล้วความหมายของ **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا** คือการเดินเท้า”

¹ คือพวกเขาจะได้รับผลประโยชน์มากมาย ทั้งทางด้านศาสนาและทางโลก

² คือกล่าวพระนามของอัลลอฮ์ ﷻ ขณะเชือดทำฮัจญ์และอัลกุรบานในวันเชือด เป็นการขอบคุณต่ออัลลอฮ์ ﷻ ในความโปรดปรานของพระองค์ และในการที่พระองค์ทรงประทานวิชาให้เรา

³ คือเงาะวาฟลือฟาเงาะฮ์หรือเงาะวาฟุชชียาเราะฮ์ ซึ่งเป็นการสมบรูณ์ของการคะหัลลุล(อนุญาตให้กระทำการสิ่งที่ไม่ปฏิบัติในขณะที่ครองอิหฺรอม)

⁴ คือผู้ใดให้เกียรติต่อสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงบัญญัติไว้ในเรื่องของศาสนา และปลีกตัวออกจากสิ่งที่เป็นมาะฮิยัตและข้อห้ามต่าง ๆ การให้เกียรติของเขานั้นก็เป็นการดีแก่เขา คือเขาจะได้รับการตอบแทนที่ดีในวันอาคิเราะฮ์

⁵ คือจงปลีกตัวให้ห่างไกลจากความโสมม อันหมายถึงสิ่งที่เป็นเจี๊วต์ เช่นเดียวกับที่ท่านปลีกตัวห่างไกลจากสิ่งสกปรกทั้งหลาย

⁶ คือการเป็นพยานเท็จ

อัลลอฮฺ ﷻ คำร่ำว่า :

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمِّدًا فَجَزَاءٌ مِثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدْيًا بَالِغَ الْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَاكِينَ أَوْ عَدْلٌ ذَلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِ عَفَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمِ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ، أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِلسَّيْرَةِ وَحُرْمَ عَلَيْكُمْ صَيْدَ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرْمًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ، جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ ذَلِكَ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾

(المائدة : 95-97)

ความว่า : “ผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงอย่าฆ่าสัตว์ล่าในขณะที่พวกเจ้ากำลังครองอิหม่ามอยู่ และผู้ใดในหมู่พวกเจ้าได้ฆ่ามันโดยเจตนาแล้ว ไชร์การชดเชยก็คือ ชนิดเดียวกับที่ถูกฆ่า (จากปศุสัตว์) โดยผู้ที่ยุติธรรมสองคนในหมู่พวกเจ้าจะกระทำการชื้อขาดมัน² ในฐานะเป็นสัตว์พลีที่ไปถึงอัลกะอับะฮ์³ หรือไม่ก็ให้มีการไถ่โทษ คือให้อาหารแก่บรรดามีตกิน⁴ หรือสิ่งที่เท่าเทียมสิ่งนั้น ด้วยการถือศีลอด⁵ เพื่อที่เขาจะได้ลิ้มรสผลภัยแห่งกิจกรรมของเขา อัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงอภัยให้จากสิ่งที่ได้ล่วงเลยมาแล้ว⁶ และผู้ใดกลับกระทำอีก อัลลอฮฺ ﷻ ก็จะทรงลงโทษเขา และอัลลอฮฺ ﷻ คือผู้ทรงเดชานุภาพ ผู้ทรงลงโทษ ได้ถูกอนุมัติแก่พวกเจ้า ซึ่งสัตว์ล่าในทะเล⁷ และอาหารจากทะเล⁸ ทั้งนี้เพื่อเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก

¹ ให้ชดเชยด้วยสัตว์เลี้ยงชนิดเดียวกับที่ถูกฆ่า แต่ถ้าไม่พบก็ให้มีลักษณะใกล้เคียงกัน

² ชื้อขาดว่า สัตว์เลี้ยงที่จะชดเชยนั้นใกล้เคียงกันหรือไม่

³ สัตว์เลี้ยงที่ชดเชยนั้นให้ถือปศุสัตว์พลี นำไปเชือดที่อัลกะอับะฮ์เพื่อเป็นอาหารแก่คนมีตกิน

⁴ จะเป็นจำนวนกี่คนนั้นขึ้นอยู่กับค่าประเมินราคาของสัตว์เลี้ยงที่ใช้ชดเชยสัตว์ป่าที่ถูกล่า

⁵ ถ้าได้ประเมินราคาสัตว์ชดเชย เท่ากับให้อาหารแก่มีตกิน 5 คน ก็ให้ถือศีลอด 5 วัน

⁶ ที่ได้กระทำขึ้นก่อนมีบัญญัติห้าม

⁷ อนุมัติให้จับปลาในทะเลได้ ขณะที่อยู่ในอิหม่าม

⁸ หมายถึงปลาที่เกยหาดตายหรือที่ตายลอยอยู่ในทะเล

อิบนุ กะษีร์ (Ibn Kathyr, 2002 : 4/194) ได้อธิบายไว้ว่า : “อายะฮฺนี้มีเป้าหมายให้เกิดความรู้จักซึ่งกันและกัน ทั้งหมดกลับไปสู่เฝ้าของตนเอง แต่ในความแตกต่างของแต่ละเผ่าพันธุ์นั้นไม่มีใครประเสริฐกว่ากัน ณ ที่อัลลอฮฺแต่พระองค์จะถือความยำเกรงเป็นหลักมิใช่ด้วยวงศ์ตระกูล”

ท่านเราะฮฺลุล ﷺ กล่าวว่า :

((بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَالْحَجِّ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ))
(أخرجه البخاري، 2008 : 8)

ความว่า : “อิสลามอยู่บนพื้นฐาน 5 ประการคือการปฏิญาณตนว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ ﷻ และ มุฮัมมัด ﷺ เป็นเราะฮฺลุลของอัลลอฮฺ ﷻ การละหมาด การจ่ายซะกาต การปฏิบัติหัจญ์ และการถือศีลอดในเดือนเราะมะฎอน)”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 2008 : 8)

จากอายะฮฺอัลกุรอานและอัลหะดีษที่ได้ยกมากล่าวข้างต้น แสดงว่าการประกอบพิธีหัจญ์และการประกอบพิธีอุมเราะฮฺเป็นอิบาเดฮฺที่จำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคนและการประกอบพิธีทั้งสองนี้จะต้องมีความรู้ เช่น เงื่อนไข วาญิบ รุกน ข้อห้ามขั้นต้นในระหว่างการประกอบพิธี ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดเหล่านี้ในบทที่ 4 ต่อไป

3.4.1 การประกอบพิธีหัจญ์

การประกอบพิธีฮัจญ์ คือการเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจที่นครมักกะฮฺในเดือนฮุญญะฮฺ ตามวันเวลา และสถานที่ต่าง ๆ ที่ทางศาสนาอิสลามกำหนด ซึ่งเป็นอิบาเดฮฺหนึ่งสำหรับมุสลิมทั้งชายและหญิงทุกคนที่มีความสามารถในด้านร่างกาย ทรัพย์สิน และการเดินทาง ผู้ทำหัจญ์จะมีการทำอิหฺรอม นั่นคือการตั้งเจตนาจะทำพิธีฮัจญ์ก่อนการเข้าไปยังมักกะฮฺ โดยจะปฏิบัติตามกฎของหัจญ์ อาทิเช่น การไม่สวมเสื้อ การไม่ล่าสัตว์ในแผ่นดินหะรอม การไม่ตัดเล็บหรือผม การไม่เสริมสวยหรือใช้น้ำหอม ผู้ชายจะเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย มาสวมผ้าเพียงสองผืน แล้วต่างก็จะมาชุมนุมกันที่ ทุ่งอะเราะเฆฮฺ ในตอนเช้าตรู่ของวันที่เก้าของเดือนฮุญญะฮฺ แล้วพอดตกค่ำ คินที่ลิบ ผู้ทำหัจญ์จะเดินทางผ่าน ทุ่งมุซเดลิเฆฮฺ พักชั่วคราวก่อนที่จะมุ่งหน้าสู่ ทุ่งมีนา ก่อนเที่ยงของวันต่อไป

ผู้ทำหัจญ์พักอยู่ที่ ทุ่งมีนา เป็นเวลาสามวัน หลังจากนั้นจึงเดินทางเข้ากรุงมักกะฮฺ เพื่อเญาเวฟ กะบะฮฺ หลังจากนั้น จะเข้ายังเขาซอฟา สูเฆามัรเราะฮฺ ครอบเจ็ดเที่ยว ระหว่างที่เดินก็จะกล่าวคำขอพรและคำวิงวอนต่อพระผู้เป็นเจ้า เมื่อเสร็จพิธีนี้แล้วก็จะขริบผมหรือโกนหัว

3.4.2 การประกอบพิธีอุ้มเราะฮฺ

การประกอบพิธีอุ้มเราะฮฺเหมือนกับประกอบพิธีหัจญ์ทุกประการยกเว้นการประกอบพิธีอุ้มเราะฮฺไม่มีการไปที่อะเราะซะฮฺและไม่มีการไปขว้างเสาหินที่มินา ในส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับการประกอบพิธีอุ้มเราะฮฺ จะอธิบายในบทที่ 4 ต่อไป

Prince of Songkla University
Pattani Campus